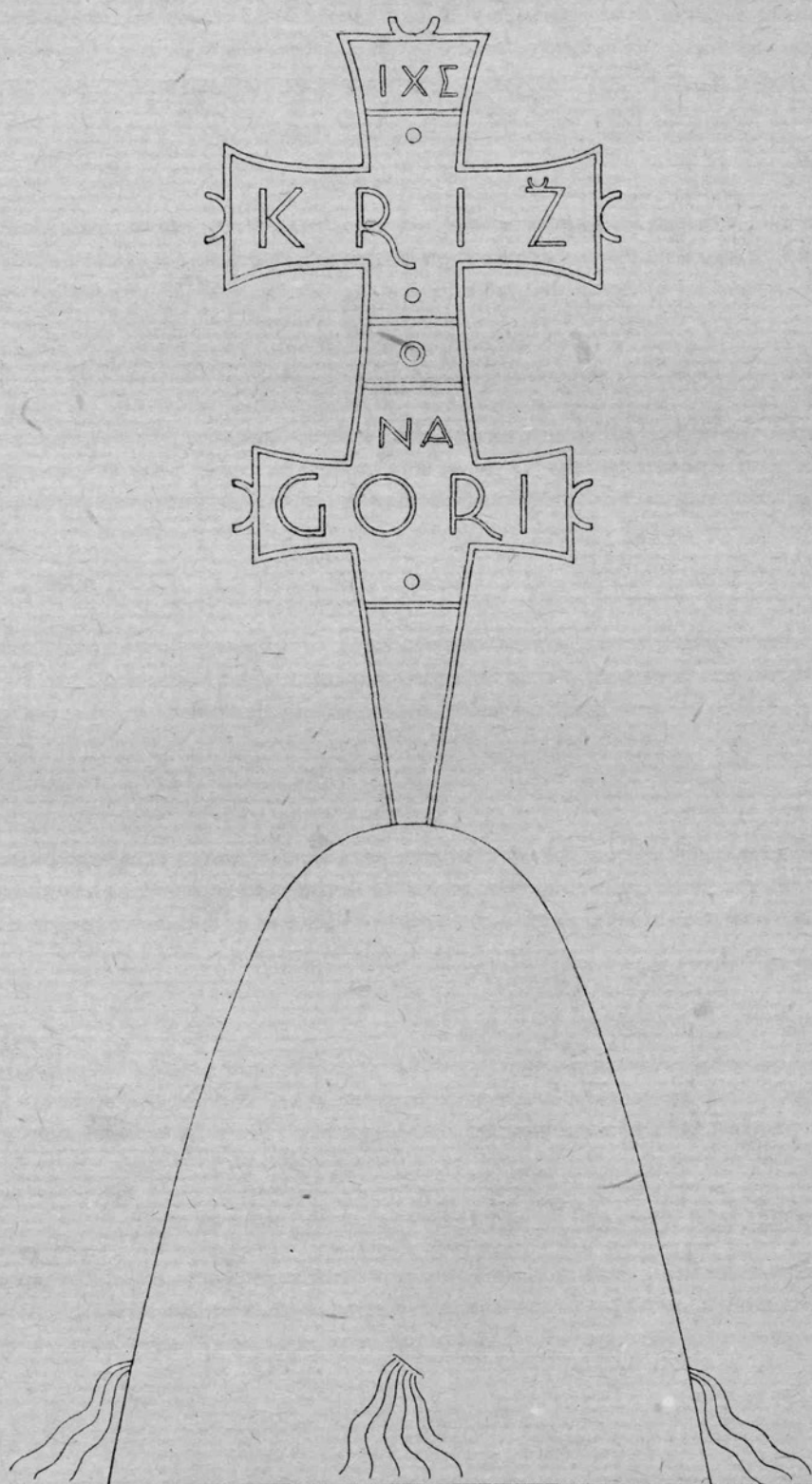

Vsebina 3.-4. številke:

<i>Etos ljubezni</i>	<i>33</i>
<i>O duša, o telo</i>	<i>35</i>
<i>Edvard Kocbek: Telo in duša</i>	<i>36</i>
<i>Tomaž Furlan: Rast v popolnost</i>	<i>39</i>
<i>Magajna Bogomir: Duše v telesno kulturo</i>	<i>42</i>
<i>Bogumil M. Remec: Na gore</i>	<i>46</i>
<i>Franjo Čibej: O bistvu plesa</i>	<i>48</i>
<i>Peter Lippert S. J.: Gospod, Bog</i>	<i>54</i>
<i>Vital Vodusek: Molitev</i>	<i>56</i>
<i>Magajna Bogomir: Libela</i>	<i>56</i>
<i>Francè Vodnik: Iz moje mladosti</i>	<i>58</i>
<i>Jože Pogačnik: Marijin plašč</i>	<i>62</i>
<i>Izpoved</i>	<i>64</i>

„Križ na Gori“

*izhaja desetkrat na leto
in stane za dijake 30 Din, za vse druge 40 Din*

*Uredništvo in uprava:
Akademski dom, Miklošičeva cesta 5.*

*Odgovorni urednik: ANTON VODNIK
Izdajatelj (za Slovensko dijaško zvezo):
MAKS MIKLAVČIČ
Za Jugoslovansko tiskarno: KAREL ČEČ*

Križ na gori

Glasilo katoliškega slovenskega dijaštva

Letnik II

1925/26

Štev. 3-4

Etos ljubezni

Ko stopamo na nova tla v vesoljstvu, ko stojimo na meji in ni pred nami sledov stopinj, se ne zbojmo: nevidno gre ob našem koraku. On, ki je skozi tliko kultur prišel po nas, da z nami nadaljuje pot skozi duše in svet.

Ko nam nova radost življenja pretresa mlade prsi, da nas hoče zadušiti, se ne prestrašimo, ker še ni zapisanih zakonov, ki bi nam tehtali dejanja. Življenje gre pred zakoni, oni bodo morali zrasti iz nas, da bodo skladni z nami in z našimi dejanji. Stare tehtnice novih tresljajev duše ne morejo zaznamovati, ker so jih druge duše pripravile sebi in samo sebi. Ko novo življenje požene, potrebuje spet sebi primernih. To naj bo v tebi jasna in polna zavest, ne motna, ki prinaša razpor in bolešč. Ozri se na zamisel etosa v Judih in v prvem krščanstvu in boš videl moč razlike, čeprav je prvi pripravljala pot drugemu. (Vedno prejšnje pripravlja pot poznejšemu, konec starega pomeni obenem začetek novega in to je točka, ki vsebuje silo preloma.) Razlike v etosu pa so utemeljene v globinah življenjskega nazora, v dnu religioznega zamisla.

Ko ustvarjamo novo dušo in v njej vse življenje, raste v nas že tudi nov etos, čeprav še ne bo jutri kodificiran. Toda, kolikor sile je v nas, v kolikor bomo premaknili dno življenja in kulture, v toliko se bo nujno in sam po sebi premaknil, poglobil in spremenil današnji etos, ki nas zadržuje in ovira v prostosti otrok božjih. Nov, lepši etos pa je v tebi in je utrip tvojega srca in tvoje dihanje, tvoj korak in tvoja kretnja. Tvoj je kakor najbolj skrita tvoja ljubezen in misel. Ne diktira ti, temveč živi iz tebe, ne pokoriš se mu mehanično samo z voljo, ampak si njegova organsko sprožena kretnja, ki je izraz vse duše. Kot iz semena klije iz tebe njegov cvet in tebe prešinja radost rasti kot drevo v pomladi! Ne vodi ti korakov, kot da si slep in hrom in se moreš vsak hip spodtakniti, ko se moraš zanesti le na vid vodnika in ne moreš prav vedeti, čemu vse to mučenje... v zadnji tvoji notranjosti nima volja nobenega odmeva — temveč je sila iz tvojega središča, ki se preliva v vse ude, izliv iz tvoje polnosti, radost ustvarjanja... Nobena sila v tebi ni izločena iz celote

in postavljena drugim nasproti, da jih nadzira in kroti, vse se razvija onkraj sfere preračunjenega nujno iz sebe.

V neskončnem veselju, kakor igraje na cvetočih bregovih veselstva, pred obličjem božjim. Kakor otroci smehljajočega se Boga, ne jeznega... Toda ne, kot da stojimo še pred ločitvijo zla od dobrega, temveč po doživetju nove lepote stvarstva, telesa in duše, ki ljubi, tako ljubi, da ne more grešiti... Ama et fac, quod vis... Do dna so te globine radosti pripravljene le izvoljenim... Brezskrbnim, ki so najbolj Njegovi... Veliko je poklicanih, a malo izvoljenih... Mi vse to vemo. Vemo, da nam bo v trenutkih depresije telesa in duše zabranjen prehod čez mejo, kjer ni muke odločevanja za pot kot pri slepcu, temveč radostna nujnost poleta v lepote stvarstva... Vemo, da nam bo v trenutkih usihanja notranjih in zunanjih moči, obubožanja duševnega in telesnega bogastva, ugašanja religioznega erosa zaprt vstop, kjer ne diktirajo zakoni samo volji, da prenese breme — dušo čez prepade, da jo odrevenelo naloži nase in prehodi z njo pot kakor v temi, ko žvižga bič za njo... Ko je duša kot skala, ki jo mora voznik prepeljati in ne kot ptica, ki iz sebe leta med obzorji... Ko so v duši sami in med dušo in telesom spori, ki jih spremljata bolečina in žalost... Ko se enota duše in celota telesa in duše razdvaja v sebi... Tam pa je rast po zakonih, ki so v njej in tvorijo z njo neločljivo spojino, so nujnost in samoumevnost, njena najbolj skrita moč, njena najgloblja prostost, ki izključuje najtišje protislovje med seboj in zakoni, ki niso stopili iz nje in ji ukazujejo od zunaj. V strukturi semena že neizogibno določajo njegovo in obenem svojo izpolnitev. Nikoli se ne občuti nevidni zakon, delujoč v organizmu, kot pritisk, kot nasilnost v spreminjanju določene smeri v drugo, ki ni njegova lastna — temveč kot silna prostost, ki nima ovir nikjer, nikjer, najmanj pa v sebi, kot silna radost nad samim seboj in nad celim stvarstvom: vse je iz božjih rok.

Mi vse to vemo. Kljub temu in prav zato s tolikim upanjem in slutnjami iščemo novo pot. Za novo doživetje gre. Za osnove naše duše in njenega etosa, za osnove nove kulture, nove vzgoje. Hočemo biti deležni božanstvenosti že v tostranstvu... Hočemo priti k Očetu skozi svetlobe, ne skozi teme... Prosti, prosti, ne zvezani! Kot mladi kralji, močni in lepi, mladi, mladi in zravnani in ne upognjeni in kruljavi. Hočemo priti k Njemu pojoč in ne v strahu, zakrivajoč si temni obraz...

*

Etos ljubezni in ne strahu!

Iz nas naj vzraste!

Da nam bo dano zagledati lepoto lastnega življenja v vseh globočinah sveta...

Najprej lepoto telesa - duše, ki nam je celota, ki se med seboj pretajno oblikuje. Lepoto celotnega človeka, njegove osebnosti, večnostnega v njej. Večnostnega tudi v telesu. Pogled na to enoto nam je religiozen in svet. Ne samo pogled na dušo. Tudi na telo. To religiozno doživljanje

telesa — duše vsebuje nov, duhovnejši, subtilnejši etos mimo starega, ki izvira iz racionalističnega - materialističnega pojmovanja sveta, torej tudi telesa - duše. Ta novi etos bomo uresničevali napram sebi, sočloveku in vesoljstvu. Naši odnosi do žene bodo postali svetlejši, prostejši, radostnejši. Doživljali jo bomo religiozno, to se pravi enotno. Ne samo razumsko ali čuvstveno ali telesno — temveč globoko osebno. Doživljali bomo večnostno v njej, večnostno tudi v telesu, ki ga ne bomo doživljali posebej, to se pravi nagonsko, kar delajo racionalistično verni materialisti in ki po tem presojujejo ne samo spolne, temveč tudi čisto erotične odnose napram njej.

Nam tudi spolnost, čeprav je zgolj telesna energija, ne sme biti iztrgana iz celote telesa - duše, torej slep nagon, ki ga je treba uklepati in strahovati, da ni prepuščen samemu sebi. Tudi ta energija mora biti deležna — ne samo po volji, to je važno — poduhovljenja telesa, kar je možno le v intimni harmonični enoti telesa - duše. Tudi ona mora biti organično deležna večnostnega v tej celoti.

Iz tega duhovnega, religioznega doživljanja žene bo tudi naš etos napram njej ves drug. V našem celotnem, osebno odnose do nje, torej tudi v spolnem, ki predpostavlja, če hoče biti deležen poduhovljenja, duševni korelat, ki je eros in ki črpa iz vse duše in jo vso prešinja. Drugače ostane slep nagon, ki predpostavlja, da je vsaj smotren, kot duševno protisilo — eros je sosila — le del duše, to je voljo, ki pa je sama na sebi tudi slepa, če ni funkcija doživetja celotne duše. V tem slučaju šele postane tudi ona sosila, ker deluje s celoto duše. V tem slučaju šele, če predpostavljamo enoto telesa - duše, tudi ona kot duševna energija poduhovlja spolnost, ker vse telo. Sama na sebi pa se mora slepo pokoriti moralnim določbam do črke, ker sama iz sebe ne vidi ničesar, ne more nikamor.

O duša, o telo

O duša, o teló —

nagnjen pod brezno vajinega misterija kličem po globočinah svoje ime, ki mu tisoč angelov odpeva v koru...

O duša, ljubi svoje telo!

O teló, ljubi svojo dušo!

Tresem se v brezumju sreče. V meni pleše radost na takt tisočernih angelov... Stečem in tečem, samo zato, da me Bog smehlja se ulovi v naročje in me pritisne nase...

Pritečeva na breg vesoljstva in On me dvigne visoko nad brezna: Naglej se, moj mali kraljevski sin, ti moj ljubi!

Oče, moj Oče!

Vidim meje med neznanostmi, vidim vrtove v njih, Oče!

Moj Oče!

O duša, o telo — ljubita se!

Nesmrtna sta!

Tvoje telo, o duša, bo vstala. Tvoje telo, o duša, je kraljevsko . . . Bodi o duša, ponižna dekla, ko njegova roka lomi kruh, ko objema ljubljeno glavo!

Cestni pometlač, ali ne vidiš, kako se sklanja k tebi Bog in ti strastno šepeče:

Moj mali kraljevski sin!

Edvard Kocbek
Telo in duša

1.

O, jaz nesrečnik, kdo me bo rešil telesa te smrti?

Pavel Rim. 8, 24.

Dva prečudna jetnika.

Drug v smrtnem objemu drugega se vijeta in padata ob meji globokega brezdnja.

Suhi krči, votla žalost, krvavo umovanje in tragična globina človeštva koreninijo v človeku samem, v razmerju duše in telesa.

Ljudje so sami razbili svojo sliko in jo sedaj sestavljajo iz koscev. Človek je razbit v telo in dušo.

Iz namišljenega krvnega sovraštva je vstala resnična in kruta nadvlada telesa nad dušo. In ni božjega poslanca, da bi se brata v njegovem blagoslovu poljubila.

Še vlada disharmonija! Iz Greha, ki ga taji duša in očitno razodeva telo, in iz podivjane harmonije, ki jo še slutimo v sebi, in iz joka kraljevega bitja sredi izgubljenega raja. Milijonske žrtve je požrla ta bolest. Greh je bolezen telesa in bolezen duše. Pravzrok vsega zla. Ljubi slepoto, da ne more človek videti v Solnce in se okititi z njegovimi prameni. Ljubi trenutno nadvlado duše, ki blodno jecljaje grozi Solncu s topimi rokami. Kajti greh je mrtvo morje, ki se iz njega v žalostni borbi suvajo na površje živahni, zaporedni odsevi potopljenecv; duše in telesa.

Še vlada disharmonija! Iz tiranstva lepega telesa, ki ni lepo, ampak močno, ki ni močno, ampak brutalno. Človek je hotel napraviti celotno sliko le iz svojega telesa. Žgoč nemir je zakopal pod prag svojih vrat in obesil na veje požganih gozdov lepo pesem. Zaklenil je svojo najlepšo kamrico in pogнал ključ v mrtvo morje. Iz veka v vek mazili človeštvo svoje trenutno telo in ga ovija v dišečo svilo in lovor, za večni plamen v sebi nima niti ene zvezdne noči. Divja in kričeča beseda: sport pada kakor zlato kladivo in omamlja. Saj je izrazito poganška. Ubija dušo,

ker hoče rekordov. Hoče z lastno surovostjo pobiti surovost sočloveka. Telo sesa iz sebe zadnje moči, da postavi življenjske piramide, ki so v njih pokopane mrtve duše.

To žalost nosi človek v sebi vsa stoletja; ali preveč ljubi svoje telo ali ga zanemarja. V obeh slučajih pa hira tudi duša. Nakopičeno zlo zadeva ob naše noge kakor črni grobovi. Odtod večno trpljenje družin, države, Cerkve, odtod ugasli ogenj velih otroških oči, odtod brezdušno hropenje mož in žena in strašno zlo mladih deklet. Kdo se zaveda tega, da se toga tetiva disharmonij v človeku v vedno rastočih ekstremih in v sklenjeni logični verigi utrga v izraz samonasilja, ki je revolucija? Revolucija je izraz stopnjevanega obupa in hudobnih ljudi, ki se polaste temnih sil obupujočih.

O, vem, zakaj je tako!

Zato, ker nimamo niti enega Kristusovega človeka.

Da bi nam raztrgal vezi in vstal med nami kakor steber v oblake in kazal v daljno nebo in nas združil v novo soglasje!

Kje je mož z bakljo, kje je žena s svetilnico?

2.

Pozdravljen, brat telo in sestra duša!
Sv. Frančišek, Solnčna pesem.

Ob vonju vinskih trt in ob vzduhu večnih morij čakamo. In vemo: ne bo prišel mož, ne bo prišla žena, ampak otrok. Zato tiho prosimo: Dajte nam ga, ki bo pel na srebrno svirel in vriskal zdrav in vesel. Otroka, ki bo videl v živi in neživi naravi le brate in sestre. Novega muzikanta božjega z vonjem umbrijskih gozdov v sladki halji. Zapel nam bo solnčno pesem o bratu telesu in sestri duši in vzbudil v kipovitosti rastočih akordov prastaro valovanje rodne dece, ki se bo objela vsa srečna v Bogu.

Gigant se rodi. V svoji otroški silnosti prisluhne večnemu klicu in nam ponudi od svoje harmonije in poseže v harfo.

»Telo in duša tvorita sveto občestvo. Njun namen je poveličanje božje.

Telo je posvečeni hram Duha. Oskrunjeno po Grehu vseeno ni izgubilo svoje svetle lepote.

Duša je živa voda v čistem studencu, dragoceno vino v kelihu. Oba tvorita enoto, ki se ne more in ne da deliti. Oba tvorita človeka, ustvarjenega po podobi božji.

Gre le za to, da duša živi. Duša mora živeti! Iskreno, naravno, svobodno, lepo življenje božjega otroka.

Kadar govorimo o lepoti telesa, predpostavljamo dovršeno dušo, kadar govorimo o lepoti duše, lahko predpostavljamo dovršeno telo.

Telo je kralj, duša kraljica, lepša na prestolu pa je kraljica.»

O, in še nekaj!

»Telo nam ne sme biti nikdar surova materija, gnus in nizkost, prepoved in strah, demoničnost in obup. Saj ga gledamo z božjimi očmi

in ne smemo trepetati pred njim. Svetost duše in čisto zdravje sta nam porok. Božja mladost nam lahko da vse pravice.«

Pravico do solnca in narave.

Žejno veselje nam kaže pota do naravnega cvetenja in rasti. Bajna bitja nas vodijo za roko iz pomladi v poletje, iz jeseni v zimo, bistrijo dušo in hranijo telo z dišečimi sokovi, ki je v njih razodeta skrivnost rasti. Telo hoče vode in solnca, zraka in vetra, smeha in mladosti.

Pravico do novega ritma v telesu.

Mladost hoče služiti Gospodu v deležu svojega bogastva. Ritmično rajanje je v umetnost ogrnjeno, ustvarjajoče in religiozno razpoloženje telesa do duše. Zakaj obsojate idejo plesa? Telo mora rajati, preživa snov človeštva mora živeti v pojočem ritmu. Naše telo žeja po godbi, po valujočem ritmu večnosti. O, nikar mrzlih grških mramornih kipov in okamenele trudne lepote! O, nikar kačjosti in žehteče žarkosti v naša telesa, da se vsa vroča in opolzka ne skrunijo v svetih skrivnostih in ne zatonejo v sivi grgrajoči grozi! Očistite si roke od nocojšnjega plesa in uglasite svojo dušo na božjo harfo, da nam bo rodila nove in kraljeve oblike rajanja, ki bosta v njih cveteli lilija in roža življenja. Kajti ples je odsev in odtis duše v gibih telesa. Takrat pa bomo plesali ples, ki bo kakor molitev in pesem.

Pravico do pesmi in pojočega mladega zanosa.

Vrisk in pesem sta naša last. Nikdo ne more seči v zakladnico in nam ju iztrgati. Pa zakaj bi harmonija telesa in duše ne vršičila v vonju cvetoče melodije, ki položi vanjo mlado življenje vse svoje upe in boli, vse slutnje in pričakovanje, vso odkrito notranjost in vsa boječa hrepenenja. Kadar zapoje božji žaromet v naše telo, mu odgovori duša v svoji pesmi. Takrat pojemo in ne prepojemo vsega svojega bogastva.

Vse bogastvo jedri v lepoti. Po nji hrepeni telo in jo skuša doseči. Zakoni človeškega telesa pa rasto le v rosi duševne sence. Zato ni telesne lepote brez duševne. Lepota današnjih teles je omamno tegoben disakord. Skladje zažubori le iz objema obeh lepot. Veliki svet je poln demoničnih oči in težkožalostnih črt. Potnika današnjih dni upijanjajo strastnožejne oči in ga mečejo v trudne prepade. Mladost hoče doživeti lepoto v vsakem sozvenečem utripanju svojega srca z milijonskimi utripi narave. Prisluhniti tajnam žive in nežive narave in razbrati iz barv in črt prelivajoče se skrivnosti planin in morij, gozdov in družinskih lepot, zarij in noči, dnevo in vesolja.

V ljubečem objemu duše in telesa bo za nas ime Bog večno in sladko. V tej sreči bomo izpovedovali otroško preprostost in jo vsadili z dlanmi duše in telesa, ki bosta svojo ljubezen izlila do korenin slehernega bitja in navezala ljubeče vezi na najtišjo skrivnost. V naših velikih očeh pa bo rajala iskrenost in z gesto asiškega berača prepevala pesmi in varovala občestveno edinost in soglasje Človeka.

Rast v popolnost

V življenju vsakega človeka nastopi enkrat čas, v katerem se človek zave samega sebe, trenutek, ki ga lahko imenujemo prebujenje. Dotedaj poteka življenje samo ob sebi in pod tujim vodstvom, od tega trenutka dalje pa zgrabi za krmilo človek sam in vodi po moči in volji do konca v svoji smeri, če ga prej ne premaža obdajajoče valovje, mu polomi krmilo in jadra, da skrit pod krovom pričakuje čudeža, ali pa z omahljivimi sredstvi zamaši ušesa, zakrije oči pred bučanjem valovanja in prepusti krmarjenje vetrom in valovom. Kakor posameznik, tako generacije, tako narodi. Ob svojem prebujanju »vsak premeri daljo in nebeško stran«. Vsi vozimo od enega brega do drugega, toda vsak po svoji poti, ker neizmerno je morje med bregovima. Vsi vozimo s podobnimi brodovi, toda, kako različne so vožnje. Eni pripeljejo v ravni črti, drugi v krivi, tretji pozabijo na smer, valovi so jim pristan. Mi, ki se zbiramo okoli našega »Križa«, smo tudi generacija v prebujanju, merimo daljine in svoje moči po enakih računih, kot so jih brodarji pred nami, trudimo se z istimi težavami, kot so se prejšnji, toda že računi se ne strinjajo povsem, kako se bodo šele pota, ki so sporazum med viharji in računi. Očeta viharjev bomo prosili za milost, sami pa se bomo pripravili, kakor se spodobi za tako pot. Po izpodbudi pisatelja »Avete« sem premišljeval takole:

»V meni je ves svet in v meni se izpopolnjuje veseljstvo. Z večnim začudenjem zrem sam vase kot otrok na nedoumljivo igračo«. Neodgonetljivo ostane človeku veseljstvo in neodgonetljiv ostane človek sam sebi, ko z večnim začudenjem zazre v sebi podobo veseljstva, v sebi ponovljeno po istem zamislu kot je ustvarjeno veseljstvo samo. Veseljstvo se po življenju izkazuje kot razvoj in kar ni v razvoju, ni v življenju, ki je zamisel veseljstva. Po dveh znakih se razodeva življenje, po rasti, ki je graditev, rast v eno možno obliko, po propasti, ki je razgraditev in obenem rast v naslednjo obliko na poti razvoja. To je izpopolnjevanje veseljstva v stvareh. Izpopolnjevanje je večno kot je življenje večno, proti najvišji možnosti, ki je Popolnost. »Bodite popolni, kot je naš nebeški Oče popoln.« Življenje se razvija v nas, ki smo celota tudi iz dveh delov (v vsem stvarstvu je izpeljan princip dualizma): duše in telesa. V tej celoti se ponavlja isti zamisel — razvoj do možne oblike. Ta najvišja možnost je tako visoka in tako zaželjena, da je bila v vseh časih hrepenenje človeštva in od najredkejših dosežena. Večina ostane v nižavah nažonskega človeka, ker prehitro jim zmanjka moči za rast v višjega človeka, za usovrševanje lastne osebnosti, za izoblikovanje telesa in duha v moč in lepoto njune harmonije. Ostanejo nerazviti kristali, tvorci amorfne mase.

V nas se je prebudila zavest mladosti, ko smo bili že na sigurni poti mehanizacije vsakega našega giba, ko je jeknil dušni človek v nas, zavest

bogastva sil in volje do klesanja novega popolnejšega rodu. Polno je tega naše hotenje; cilj in sile so dane, pomenimo se o poti.

Danes se mi zdi, da popolnoma razumem starega Diogena, ki je z lučjo ob belem dnevu po obljudenih ulicah ljudi iskal. Premnogokrat vidim današnjega človeka ne več kot človeka, ampak kot ukročeno žival, ki ne ropa več radi kazni, ki je večja zguba kot rop dobiček, še večkrat ga vidim kot vprežno žival, ki vleče vsakemu gospodarju vsako blato za ceno posušene krme in vlažnega temnega hleva. Kakor da bi popolnoma pozabil na zeleno travo in rože sočnatih pašnikov in svobodo pod streho pragozda. Ta primera velja in posebno velja za tisti del človeštva, ki se imenuje inteligenca. Ta rod je najkruteje utrzan iz narave, zato je tukaj največ slabičev, ki so pozabili na svobodno solnce in na svobodne viharje, ki bi se jih Diogenes z lučjo ognil v svoj sod. V pozabljenju vlečejo težke vozove, morda z mrmranjem, toda z večjo nado na polne jasli ali pa morda s slabo utešujočo tolažbo, da delajo to, kar so očetje delali. O, kje so možje, močni, lepi, o katerih bi dejali, da so Stvarniku podobni. Podoba božja je pokrita s prahom in zamrežena s pajčevino.

Človek je ustvarjen kot celota iz dveh delov. Le oba dela v trdni enoti šele tvorita človeka. Kadar tvori dvojica harmonično enoto, je ta enota popolni človek. Vez med obema je neizrečeno prepletena, eden je drugemu potreben, ker eden izpopolnuje drugega. Vsi odnosi med obema so bili in bodo človeštvu skrivnost, ki ne potrebuje rešitve kot neznanka v fiziološki in psihološki enačbi. Ubogi človek, ki vozi okomotan od vezi materije, ne razume več življenja v skrivnosti, kot v deliriju rešuje neznanke, pa ne ve, da mora oblikovati oba dela, telo in duha, da bo človek že sam sebi v srečo in veselje, ko se bo radoval nad svojimi deli ob pogledu na dolgo znojno pot razvoja njegovega telesa in duha do usovršene osebnosti. To je pozabljenje tistih, ki ostanejo v nižavi. Mnogi se trudijo, pa ne morejo ven iz nižav, ker pozabljajo na isto skrivnost. Nekateri izoblikujejo telo do visokih stopenj, a človek ostane v nižini; morda pade še nižje, kakor bi bil brez truda. Močno telo in volja, ki ne vesta komu bi služila. Drugi prodirajo v izsledke človeštva ali sami razkrivajo razum narave, pa pozabijo nase in na solnce, ki svetlo in gorko sije zanje. Postanejo govoreči sistemi in leksikoni, svojega obraza pa ne ugledajo nikoli, žar življenja jim ostane nepoznan. Kot skladiščna poslopja sivi in enolični čakajo pod krovom svojega konca. Na nasprotni breg si še misliti ne upajo. Za obojne sije solnce, kadar zmagujejo na tekmovališčih, kadar teko eno desetinko sekunde manj kot drugi, ali kadar prepisejo listino, ki je še ni nihče pred njimi in podobno, vse drugo ravnajo po modi, zapovedi in tradiciji. Vpijoč dokaz za sužnost današnjega človeka je moda, ki predpisuje preko telesa in duha, človek ji pa sledi kot vol v enkrat preširok, drugič preozek jarem, enkrat na vratu, drugič na rogeh, enkrat lesenega, drugič usnjatega. Saj sam ne čuti iz sebe, kje in kakšnega naj nosi. Življenje mu je zapoved, če jo odvzameš, ne zna živeti. Svojega življenja, svoje oblike ne zna ustvarjati iz sebe — slabič. Kje ostane razvoj do v mladosti

slutenih višin? Nagon pomandra vse mladike, ubogi jaz javka pri vsakem žepu in gumbu, jaz, ki se pomiri, ko je zvezan od vseh strani s trdnimi konopci in povoji, ko vidi »strte ideale in pohojeno ljubezen mladih let«. Mi pa bomo strli v sebi tega slabiča, da vstane v nas novi človek, ki bo svobodna, močna, lepa osebnost, harmonija telesa z duhom, duha s telesom.

Prastaro je to hrepenenje. Vsak človek, vsaka doraščajoča generacija si postavlja svoje ideale, pa kako neusmiljeno se jim izneveri, ko spozna ideale za previsoke v primeri s šibkimi močmi. Močni morajo biti mornarji in trezni krmarji. Mi se pa bomo urili. Najprej telo, da bo močno v podporo duši, in dušo nato, da bo oplemenitila telo. Tako delajo »Križarji« (Kreuzfahrer), kj so mi radi tega najbližji. Zmotno je človeka poduhoviti, kakor so hotele razne sekte (tudi janzenisti). Možnost našega razvoja ni, da postanemo angeli, ampak popolni ljudje. Thalesu iz Mileta se je dogodilo, da je v mlako padel, ko je preveč zvezde gledal. Podobno se je dogodilo poduhovljenim sektantom. Radi poduhovljenja, oziroma radi podrejenja telesa duhu, so se ljudje postili, bičali in na druge načine mrtvičili, da so v moških letih umirali, namesto da bi rastle naprej, razorali široke brazde in vsejali seme za stoteren sad. In če so vsejali, koliko več bi lahko razorali, ko bi razvili sile svojega bitja do najvišjih možnosti. V stoletjih je človek padal iz ekstrema v ekstrem. Ravno tako velika zabloda je današnja moda: potelesenje človeka. Iz napačne naturalizacije izvira današnji ali antični sport, ki vidi svoj vzor v pračloveku ali pa med antropoidnimi opicami po drevju tropičnih praغوذdov. Tudi izključno lepota telesa in rekordi niso za nas na prvem mestu.

Mi se ne bomo bičali in postili, da z oslabljenjem podredimo telo, ampak bomo težko delali in se smotreno hranili, da ga vzporedimo z dušo, kajti primera o talentih lahko velja tudi za telo. Ne bomo telovadili radi rekordov in telesnih proporcov, česar gotovo ne zametujemo, ampak zopet zato, da ustanovimo primeren stan svoji duši. Najbolj pa zametujemo tako smer v sportu, ki hoče krepko telo radi fizioloških užitkov. Bistvo izpopolnjevanja človeškega telesa je v trudu. Glavno je težko delo, ki utruži. Ne večerni izprehod, ampak napor, ki oznoji. Pametno in tudi socialno je koristno delo, najboljše pa je delo na polju in v gozdu. Toda: samó to je za starejše. Mi pa, ki se nam udje hočejo kar sami prekopicavati, se bomo trudili še drugače. Eno izmed tega, gotovo najvažnejše, bodo dolgi izleti v naravo domovine, ki je polna hribov in dolin, izleti, ki nas bodo utrudili kot je utrujen kmet po oranju, ki nas bodo združili z našo zemljo, kot je kmet z njo združen.

To je moj ideal in še to: Človek, ki bo raste v popolnosti, kot raste hrast sredi loga v spomladanskih viharjih, vročini leta in zimskih mrazovih lep in močan. Ni je sile, ki bi mu zavrla razvoj do oblik že v želodu preformiranih. Mlad v najbujnejšem življenju, star v svoji košatosti, izpolnjuje naravo v veselje Stvarniku. Veličasten je v svoji smrti, ko se zvrne v vsej velikosti v navalu viharja, ki mu je že tolikrat kljuboval ob jeku zemlje, v katero se je vsesal pred stoletjem, da napravi prostor mladim

silam pod seboj, ki jih je sam zasejal. Mi, ki rastemo v gozdu slabo razvitega, v razvoju oviranega in zastalega drevja, se oziroma na hrast sredi loga, da si upijemo njegovo mogočno postavo, nikdar skrivljeno, da po njegovem vzoru postavimo svoj cilj. Vemo, kam hočemo. V življenje, ki ne bo več boj med dobrim in slabim, med močjo in nemočjo, v življenje, ki bo rast v milosti pri Bogu in pri ljudeh, ki so dobre volje. Vse naše življenje bo odsev notranje moči, harmonije in zato sproščenosti kakor je zamišljeno v »Blagor ubogim v duhu«.

Ko bomo tako daleč prispeli, bo lahko naše življenje. Ne bomo dan za dnevom postavljali novih sistemov, kakor tega Kristus ni storil, ampak se bo vse rešilo dobro, kot se to dogaja v vesoljstvu. Le, če bomo ostali v nemoči, bomo kovali sisteme, ki jih bo življenje vsak dan sproti podiralo — grešnikom v Tartaru.

Verujem in upam v vstajenje človeštva po tej poti, saj jo je pokazal On in so jo hodili njegovi, ki so resnično prerodili. Po tej poti vstala Evropa lahko zadobi svoj mir in samo po taki Evropi bo Kristus stopil na vzhod, če bo Evropa pri tem koraku sploh potreboval za stopinjo.

Magajna Bogomir
Duše v telesno kulturo

Tako malo akademikov je včlanjenih v orlovski organizaciji, tako malo jih je videti v naših telovadnicah. Zakaj tako? — Radi tega, ker je prvič boj za vsakdanjo prehrano med nami vedno hujši, drugič, ker se stanovanja akademikov v podstrešnih in podzemeljskih brlogih vedno bolj množe, tretjič, ker vaje in telovadba, kot jo predpisuje vaditelj z vso priklado vred, ne odgovarja naši duševnosti.

O prvih dveh točkah ne bom veliko govoril, ker temu zlu ni mogoče dovolj odpomoči toliko časa, dokler bo igla magnetnica socialnih razmer kazala v isti smeri kot sedaj. Tisti, ki ne poznajo razmer, bodo rekli, da sta prvi dve sodbi neresnični. Poznam mnogo tovarišev, katerih edina dnevna hrana je borno kosilo opoldne. Da, mnogi zahajajo v menzo in vendar vem, kako težko jim je priboriti si denar za dnevni relutum. Mnogi med njimi ostajajo neprestano na dolgu. V naši lepi Ljubljani je samo po sebi umevno, da mora študent stradati in biti suh in po mnogih krajih je tako, a ne povsod; v Ameriki n. pr. pa ima večina univerz tudi stanovanjske hiše, kjer nudi pridnemu dijaku vso preskrbo pod pogojem, da bo vrnil, ko bo sam v službi gmotno dovolj preskrbljen (n. pr. Harvard, Chicago). Pri nas tega ni, toda radi tega tudi naj ne bo tožb o nebrigi akademikov za razne stvari, ki bi jih morali gojiti poleg študija. Večina

akademikov se bori za kruh in študira, da bi le bilo poprej konec težkih razmer.

Druga točka naj pove, kako vpliva stanovanjska mizerija med dijaštvom na dušo in telo. Berite no Dostojevskega in spoznali boste, kaj store štiri ozke vlažne stene, med katerimi vladata mraz in polmrak, na telesni organizem in na dušo, ki bi rada solnca in velikega poleta, pa je vklenjena v mrzlo kamenito škatlo, ki jo stiska v stagnacijo in resigniranost. Malokatera pljuča prenesejo vlago skozi vso dolgo študijsko dobo. Pri drugih se prične kot neznosen pritisk na telo, pridruži se neprestani glavobol, duša pride v razpoloženje, kot da bi poslušala neprestano kapljanje vode iz pipe v vodnjak, kapljanje, ki ga ni mogoče ustaviti. Odtod melanholija, poleganje po slamnicah in neprestane žalostne sanje. Pri tistih, ki so slabega telesa, se pa zaje bolezen v organizem. Dva moja prijatelja sta umrla radi tega. Pa so rekli nekateri: »Eden je preveč pil«. Zakaj je začel piti, vem jaz dobro. Imel sem sam priliko uživati dolgo časa vlago in polmrak in sem spoznal, da čim manj je solnca v sobici, tem manj ga je v duši. Naš profesor anatomije je rekel: Čemu ves boj proti jetiki po raznih plakatih? Stanovanja po podzemljih, podstrešjih in vagonih naj odpravijo; sicer bo ves boj samo farza. Vidite, tudi radi tega je manj energije, kot bi radi videli, da bi je bilo.

Težje mi bo zagovarjati tretjo trditev, ki sem jo postavil v začetku. Ugotoviti moram, da je med vsemi tremi našimi društvi komaj peščica fantov, ki goje telovadbo v smislu orlovskega vaditelja in dvomim, če jo goje intenzivno. Povem tudi, da vse pridige, naj se ta peščica poveča, niso izdale nič in ne bodo izdale nič. Treba torej poiskati novo pot. Podal bom nekaj misli iz lastnega doživetja. Poznam nekaj tovarišev, ki čutijo isto in vem, da je v mnogih drugih skrito to instinktivno in more biti le plus vsega našega mladega gibanja. Ljudje gotovega stanu so si med seboj kolikortoliko sorodni. Imam namen govoriti samo za nas, kajti duševne razmere ostalih stanov v mestu in na deželi so gotovo različne in zanje morda to ne bo veljalo.

Oglejmo si najprej, ali more zadovoljiti sedanji telovadni sistem in fantovski večeri tudi nas!

Telovadba je razdeljena po sedanji navadi v organizaciji v splošnem v te točke:

1. Proste vaje;
2. simbolične vaje in alegorije;
3. telovadba na orodju in atletika.

Vse tri točke so same po sebi dobre, poudarjam to, ali zadovoljujejo nas ne. Zakaj? Imajo namen krepiti samo telo, duši pa dajo malo ali nič. Je morda pot, ki bi dala obema dovolj? Pri nas se je pojavilo po vojni gibanje, ki je podobno nemški romantiki, katere zastopniki so izšli iz podobnih razmer kot mi. Pojavilo se je stremljenje po dematerializaciji, po poduhovljenju telesa, po nekem svetu, ki je tako lep in vendar še mnogim nepoznan.

Po pravilu: Stopaj, ena, dve, leva, desna, leva, desna, trebuh notri, prsa ven — prikoraka četa telovadcev na telovadišče. V okolici množica gledalcev. — Stoj! — Veliko pričakovanje. Stokrat so že videli podobne stvari. Vseeno. Družba krog vsakega gledalca je zabavna in poleg tega je lepo videti, kako se bo postavil naš in kako ga bo morda polomil oni drugi tam, ki je že sedaj ves v strahu. Tri dolge mesece so vadili neprestano v telovadnici in danes že morajo nekaj pokazati. Godba zaigra. Lepa je. Brez nje bi bilo vse precej prazno. Roke in noge valujejo vse skoraj samohotno, kar je pač naredila trimesečna vaja. Misлити ni treba več. Kdor premišljuje, kaj bo storil prihodnji trenutek, ta že ni vadal dovolj dobro. Kretnje morajo biti samohotne in sprožene kot pri stroju na glas vaditelja, mehanika. Končano. Ploskanje. Zadoščeno je radovednosti in estetskemu čutu gledalcev. Prijateljevemu pa ne. Na obrazu se mu vidi, in mojemu tudi ne. Samo eden je dvignil roko za malo višje od drugih in vsa harmonija skupnega avtomatičnega gibanja, kar je pač pri prcstih vajah najlepše, je bila uničena s tem. Druge je vaje zadovoljila, zanje je bila dobra, mene ni, zame ni bila dobra.

Kaj je doseženo z večmesečnim trudom? Neka kombinacija raznih kretenj, nekoliko elegance in moči. Ali se ne da to doseči na drugi in lažji način? Pač bi bila lepa harmonija celotnega gibanja, toda jaz je nisem videl, razen pri nekih nemških telovadcih v filmu, nikjer. K prcstim vajam ne bi šel radi tega:

Vzamejo veliko, veliko časa, če se hoče doseči brezhibna harmonija gibanja, kar pa ni gotovo, če bo doseženo, ker telovadi poleg mene še nekdo drugi. Težko mi je postati stroj in se prepustiti le povelju drugega. Lahko dosežem gibčnost in moč telesa, ki ga dajo te vaje na drugi in lažji način. Duša ni bila s tem, da sem vadal, dovolj nagrajena. Morda v volji in v vztrajnosti, ali to dosežem lahko že pri študiju. Moj prijatelj je istega mnenja.

Telovadba na orodju in atletika lahko okrepi telo do največje moči ali to zahteva vaje in vaje, časa in časa in vedno dobre hrane. Vse to pa je le malokateremu akademiku dano in za težke vaje ni dovolj članov niti na drugih večjih univerzah (imajo rajši football, čoln in lažje stvari). Notranjemu življenju ta telovadba ne da veliko. Res je to, da s telesno močjo raste velikokrat tudi debrota srca, kar je psihološko zanimivo, ali več tudi v tem oziru ne da. Simbolične vaje bi imele lahko veliko v sebi, a žalibog, da ostanejo navadno samo vaje in nam ne podajo doživetja simbola, ki so mu bile namenjene. Gledal sem vaje o češki zemlji. Kretnje skoraj pravilne, toda izrazi na obrazih! Obraz in oči na njem bi morale podati največ. Uživalo se je komaj par telovadkinj. Drugim je bilo čitati na obrazu strah: »Moj Bog, daj da bi se le dobro končalo, da ne bi skazila kaj,« in na nekaterih ni bilo čitati prav ničesar, ne strahu ne doživetja. Nastopile so morda že večkrat. Neprestane vaje so odvezle tisto, kar je najlepše, doživetje v duši. Tisti dve, ki sta ga ohranili, sta umetnici v sebi. Alegorijo sem videl samo enkrat, dasi sem velikokrat

prisostvoval prireditvam. Bil sem je vesel. Žalibog, da pride premalokrat na vrsto. Slabo pri tem je, da treba vaditi in neprestano vaditi, ali kljub temu da alegorija duši in telesu veliko in z veseljem jo priznam tudi za visokošolca oziroma visokošolko. Tudi simbolične vaje, pravilno doživete, bi bile. Vseeno pa tudi to dvojce ne da tistega v toliki meri, kot bi želela naša mlada duša.

Ostanejo še fantovski večeri. Kam bi z njimi mi? Imamo neprestano sestanke, neprestano predavanja na vseh koncih. Nekdo je rekel, da bi bilo dovolj, postaviti na Savi v razdalji vsakega kilometra most. Če bi pa bil eden tik drugega, kako bi zgledalo to?

Prešel sem posamezne točke sedanjega sestava in pokazal, da nas ena ne zadovolji, ena nam je praktično skoraj nemogoča, dve nas zadovoljujeta deloma, ena je za nas nepotrebna.

Kje bi bil nadomestek, kje bi bilo nekaj, ki bi dajalo telesu čilost in zdravje ter duši večji polet? Že se pojavlja med tovariši. So to prvi praktični poizkusi, ali veselje raste. Rekel sem že poprej, da mi je iz prejšnjih točk alegorija najbolj ugajala. Vendar je bila v tem ta slabost, da je zahtevala preveč vaje in je bila vzeta iz knjige in imela morda namen za gotov uspeh na kakem pozorišču. Alegorija bi bila veliko lepša, ako bi vzknila iz tebe samega, iz tebe same. Pojdi, tovarišica, v lepi uri na travnik, v gozd! Poglej rožo in posnemaj jo s telesom in dušo, iz srca, radi same sebe, radi lepote in radi Tistega, ki je ustvaril lepoto. Rojstvo, življenje in smrt ima roža v sebi. Bodi igralka življenja in posnemaj rožo! Poglej zarjo in sprejmi jo vase, poglej jutro, dan, noč! Zasleduj ptičko in bodi sama ptička, posnemaj studenček in bodi sama studenček! Na vsakem koraku v naravi spoznaj nekaj, ki je odsev tvoje notranjosti, tvoja notranjost pa bodi odsev velikega duha, ki ga iščemo.

Tovariš, hodi na gore, če hočeš, da ti bo dobro in bodi sam v sebi vrhunec in velik kot gora! Pojdi na skalo poleg reke! Če ne znaš plavati, navadi se! Lepo je tvoje telo in lepo bo harmoniralo z vsem stvarstvom v okolici. Ozri se v vodo, ki je kot življenje. Zaženi se v tok in plavaj z njim naprej in naprej! Koplji se v vodi, v zraku, solncu in lepoti! Poleg vode raste hrast. Vzpni se nanj! Njegova veja ti bo dela bolje kot bradlja v zaprašeni telovadnici. Zakuri ogenj sredi gozda in pleši ter skači okoli njega radostno in razposajeno kot otrok. Povsod ti bo polno lepote, zdravja, moči, povsod lepa narava, dete božje, in ti boš v njej njen otrok in našel tisto, kar iščeš. Ti, ki bivaš v brlogu in si lačen, tudi pojdi! Prej boš našel kruha pri pastirju na travniku, na planini, kot pa v mestu, in vsaj za nekaj časa ti bo vsa narava prelepo stanovanje. Pa kaj, če ne bi šel samo posamezni, ampak po dva, trije skupaj, ali morda deset in tudi več?

Doma sem prišel večkrat skupaj z italijanskimi katoliškimi skavti iz dijaških vrst. V čolnu smo sedeli včasih in kopali se. Gledal sem krepka zdrava telesa s pravilno razvitimi mišicami, ki so se upirala v vesla, ali ko so rezala vodo. Na obeh straneh reke zeleno zidovje drevja

in veliko skalovje, vse polno barv in modrina v višavi nad strugo in v odsevu pod vodo. Vrisk, pesem, veselje in molitev ob zvonjenju poldneva.

Fantje, v tem, da je imel Hammelrath kratke hlače in šel proti jugu samemu solncu naproti, je veliko večja modrost kot pa ena, dve, levo, desno, trebuh notri, prsi ven.

Bogumil M. Remec

Na gore

Človek ima v življenju trenutke, pravi Frančiškov pevec, ko zahrepeni po najsilnejšem in najlepšem v naravi, ko si želi gorâ.

Šumno živimo iz dneva v dan, otroci se razcvetajo v mladost in lepoto in zorijo v može in žene, dokler kot starci ne ovenejo, se ljubimo in prepiramo, nemirno snujemo v mislih, naporno delamo, vriskamo, a še več prejočemo. Pa nas obiščejo trenutki, ko se zavemo svoje ničevosti in uzremo minljivost v vsej njeni praznoti. Komaj da se opazimo, tako majhni se zdimo sami sebi. Tedaj si iz puste in žalostne vsakdanjosti zaželimo daleč v nedoglednost, slutimo svetove brez mej in sanjamo svetlobo in moč. Trdni in pokojni bi radi postali, kakor so trdni in pokojni težki gorski skladi. Povzpeli bi se v njihovo naročje, da bi nam gore dale od svoje silnosti in čistosti, da bi nas umirila njihova nedotaknjena krasota, ki jo zvesto hranijo, odkar jih je prelepo oblikovala in blagoslovila Stvarnikova umetniška roka.

Nemoteno kipe gore kvišku v prvem začudenju že tisočletja. Molčijo in se gubijo vase, kakor da ne bi stale na tej naši zemlji. Neme in gluhe ne čujejo rodov, ki stopajo na njihovo prsteno podnožje in se poslavljajo. Vseeno jim je, kako kraji spreminjajo lice, najsi drvarji ogolijo hribe ali kmet preorje gozdove in iz njiv zrasto mesta. V neskončno nebo so se zamaknile ob svojem rojstvu iz matere zemlje in se zagledale v solnce in iskrece oči zvezdnih noči. Samo navzgor in k solncu strme — komaj zaznatne enodnevnice jim nismo mar.

Preslabotno majhni in ubogi smo, da bi našli v skrivnost, ki so vanjo zavite gore; če bi vernejši bili, bi morda umeli skrivnost gorâ, pesem stvarstva, ki je v vsej svoji zvočnosti in v pestrem javljanju ena sama hvala Stvarniku.

Gora se dotika solnce s prvimi jutranjimi žarki, na gorah počijejo njegove večerne zarje. Ko jutro pogasi zvezde in kakor velik makov cvet rdi nebo, ogrne vzhajajoče solnce gore s škrlatom, da jih vidimo iz doline, kot da bi se vnele skale in da žari iz ogromne apnenice. Celo danica, ki edina izmed zvezda ni ugasnila, da bi spremljevala solnce na ognjeni poti, potemni in utone v svetli modrini. Ves dan obseva solnce gore z zlatom, na večer pa ga raztopi in razlije čez vrhove, da znova zarde v

škrlatni zarji. Ožarjenih planin ne zna naslikati noben čopič in še nihče ni mogel na papirju obuditi tega veličastnega prizora v naravi.

Kdor le nekaj časa preživi v gorskem svetu, iz srca vzljubi planinski raj. Gore ostanejo najdražji spomin. Kadarkoli jih ugleda, se vzraduje razdejanih sten in razkopanih pobočij in zažari v nemo resnobo, sijočo z gora. Gore predstavijo človeka v nov svet in mu odkrivajo prirodo, kjer je najpristnejša in zato najlepša. Med smolnato duhtenje smrek in macesnov se širi omamljiva vonjava korčkov in zorečih jagod, sredi žilavega, s šopki rdečega rododendrona okroženega ruševja pa zajema v dišeče kadilo, ki ga iz borovčevih grmov žge pekoče solnce. Zadovoljno se oddahne, ko je zmagal naporne steze in srečno preplezal ozke grebene, ki ločijo prepade in se upirajo z gladkimi policami, kamor so često pripeti beli kosmiči sramežljivih planik, in prisopihal na vrh visoke gore, odkoder uzre svet, ki zanj ne ve dolina. Skoraj bi segal do neba, tako nizko nad njim se boči nebes in se zgublja v daljnem obzorju, vidi preko gričev in odkriva nove kraje, naenkrat gleda celo svojo domovino, ne prazno in stisnjeno na zemljevid, temveč slikovito, takšno, kakršna je, hribe poraščene s temnimi gozdovi, ravnino z njivami prekrizano, vidi mesta in sela, kako se vijo in stekajo vode, okoli sebe pa zre zevajoče kotline in ostre robove. Z gorskim zrakom vdihava svežost in dobiva živahnost, da se razveseli srce in ob očarljivem razgledu pozabi dolino, njene ljudi, skrb in žalost. Vpričo silnega vtisa pregledanega sveta in v gorski tišini ter tesnobi, ki obdaja mrtve skale, pa se jasneje zave svoje ničevosti ter toliko bolj zahrepeni po Bitju, ki je večje od prirode in ki je veseljstvu dalo življenje in zakone. Že marsikdo je v takih hipih pciskal pod seboj cerkvico in s polno dušo zahvalil svojega Gospoda in Gospodarja veseljstva.

Priznajmo in ljubimo Boga, da nas ne bodo kamni prevpili!

Franjo Čibej
O bistvu plesa.

Kdor zasleduje sodobne umetnostne težnje, bo lahko ugotovil, da se plesne produkcije vedno bolj množe, da se ustanavljajo nove šole za ples in telesno kulturo, da se še nikoli ni toliko pisalo o plesu kot danes. Najenostavnejša sodba o vsem je, da smatramo vse te pojave za izraz naše dekadentne dobe. Saj se očitno zdi, da je ples, predvsem moderni ples le zabava, da je le zadeva čutnosti, pri kateri gre samo za telesne spretnosti; da združuje v sebi več momentov, veselo družabnost, flirt, erotiko in nekoliko čutnega dražljaja.

A pravtako se javljajo danes nasprotna mnenja, ki si stavijo vprašanja, ali se ne odpirajo na tem področju umetnosti nove možnosti, nova pota; in ta prepričanja se naslanjajo na težnje in živa upanja sodobnih umetniško stremečih duš, da se naj ples povzpne do absolutne, samostojne umetnosti. Za temi poskusi mora torej tičati nekaj globljega, globlji zmisel, in kdor je prodrl v ta svet, kdor ga je odprl in skušal prijeti njegove skrivnosti ter se vživel v tvorbo, ki snujejo med nami v vsej svoji nežnosti in netelesnosti, temu se namreč vidi, da tiči za vsem čudo močna blaženost lepega človeka, pri katerem klije vsa gracija duše in prodira vsa iskrenost čuvstva v zunanjo formo, v ritmično gibanje telesa.

Naslednje strani imajo namen izkazati, da gre pri plesu za globoko resnost, ki pohaja iz globokega instinkta, za novo istinitost in odvisnost od sveta, ki jasno priča o čudni lepoti in novem viru življenja.

Prvo, kar moremo o plesu ugotoviti, je, da tvorijo gibi, pozicije in dejanja telesa pri plesu *ornamentalne linije*, ki so že kot take vredne, da jih v umetnostnem pogledu cenimo in doživljamo. Zlasti žensko telo je v stanu, na nedosegljiv način splesti svoje gibe v take celote barv, spreminjanja in zaporedja linij, v zgoščenja in razredčenja, v prepletanja in razčlenjenja, da vstajajo pred nami čiste figure, jasni in zabrisani obrisi; gibanje samo je postalo valovanje tja in nazaj, navzgor in navzdol, se obrača, ponavlja, prepleta v notranjem ritmu. In naša pozornost sledi igri elementov-linij, ki vstajajo, se zopet potapljajo, se kot zrcalni sliki dopolnjujejo, se spravljajo v kroženje, se medsebojno posnemajo. Pred nami se razpreja celotnost, urejenost, red, ki postaja od faze do faze zrelejši, ki končno ves ritem zaključi v najrazličnejših napetostih, stopnjevanjih in zavozljajih.

A pri vsem tem, pri vsej tej igri zaenkrat še nič ne vemo o tem, da je pred nami živo telo, ki izraža svojo notranjost, da se v telesnosti zrcali vse duševno stanje in razpoloženje. Zaenkrat smo vzeli ples le od ornamentalne strani in njenih kompozitornih možnosti.

A s to lepoto zunanjih linij še zdaleko ni vse obseženo. V plesu mora biti še druga lepota, ki zaenkrat še nima zveze z duševnostjo: V nas živi eros, ljubezen do lepega telesa, vzetege samo po njegovi zunanosti. In prav *lepota telesa* mora biti združena z lepoto ornamentalnih linij, če naj ples sega v nas in naj nam prinaša obogatitve naše bitnosti, če naj bo ples težka umetnina, ki tli in vzrašča v naši notranjosti.

Kaj nam je lepota telesa, je težko izrazljivo. Če iščemo v sebi besede, je ne najdemo in glas nam umolkne, če hoče to skrivnost objeti. A toliko lahko ugotovimo, da je v nas estetičen čut, duhovna ljubezen brez poželjivosti — veselje in radost spričo lepote, lepote telesa, njene ljubkosti in moči. Živo telo v svoji liniji, obliki in barvi nas objemlje, dviga; globoko vztrepetamo in sramež-

ljivo se vračamo k sebi, ko čutimo svojo manjvrednost. A sreča, hrepenenje in teženje lepega telesa nas polnijo s hvaležnostjo do prirode, do življenja, da smemo zreti rast telesa v tujem telesu ter njegovo lepo formo. Nič ne mislimo še na dušo, od zunaj nekako slutimo čisto obliko, neizprijeno, naravno, močno enoto in lepoto telesa.

Ko doživljamo lepoto telesa, ne mislimo na njene koristi, na njena dejanja in početja, z njo samo smo zadovoljni.

Razveseljuje nas duh, duhovno življenje, omamlja nas lahko ljubkost sladkobne stvari, zapeljuje nas lahko vabeči pogled. A v teh slučajih tiči ves zmisel, vsa bitnost dražčnega v dražljaju. Lepota telesa pa omamlja, razveseljuje, zapeljuje kot se blesti zlato: nedotaknjena je od svoje lastne čudežne moči in svojega čara; v njej tiči več, neskončno več kot vsebujejo vse njene posledice: ni odgovorna za srečo in nesrečo, ki jo povzroča; preko žarečega ognja strasti in omamljenosti je kraljevskega pokolenja — prosta, srečna igra čutov. Lepota telesa zažareva pred nami kot vedno nov sijaj, ki je že tolikokrat ugasnil v naši duši. Vzvišena nad vsem svetom, nad golo vsakdanjostjo kipi lepota telesa, prosta vsakega »zmisla«, vsake obveznosti; svoj zmisel nosi v svoji bitnosti sami. Kot bi bil nezmisel vprašati, kak zmisel ima sreča, ljubezen, mladost, kaj naj pomenijo v življenju, tako je nezmiselno vprašati po vlogi in nalogi lepote telesa. Zmisel njen je v tem, da je, da živi, da diha in raste po zakonu svoje bitnosti. Zmisel lepote je dan z njo samo.

In te lepote, ta zmisel lepote iščemo v plesu. — A s to lepoto je že dana nadaljnja točka. Omamljeni smo od slike mladostne lepote telesa, mnogobarvna strast je to. A v tem hrepenenju zveni globlja struna, življenje v ritmu, v katerem valovi tuje in naše telo: duša se razodeva v vsaki liniji, v vsakem gibu, v vsakem umerjenem ritmu. V našem telesu pa prihaja življenje do sonihanja, sožitja, sodoživljanja, do ponavljanja; srce bije prenovljeno, udje naši se zganejo in vztrepetajo. In ta lepota izgine skoro popolnoma z utripom življenja onega, ki ga je ustvaril, našel, ki se je v zadržani sili gibal pred nami.

V igrani sceni, v plesu gre za oblikovanje vsega, kar živi v človeku, izraža se to, kar se dogaja v notranjosti. V igri, v valovanju zunanosti se svetlika duša; ko sledimo glasbi, gibanju in nihanju telesa v nezavednem in neočitnem ritmu, nam zableste nenadoma skrivnosti naše duše, nedogledne globine našega bistva.

In to se dogaja spričo forme in igre lepe roke in njenega ritma, spričo nevzdržnega takta, naravne lepote, čudovito lahke in lepe hoje človeka ali pa spričo celotnega gibanja telesa. — Duša se je oprostila vsega nepotrebnega, sledi valovanju življenja izven sebe, postala je sorodna okrožju, giblje se kot se ziblje ptič v viharju, prepuščen sunkom zraka in njegovemu ritmu.

Kot se izraža melodija v pesmi, se izraža duša v kretnjah in gibih plesa. Plesalec sam ne ve, koliko od svoje notranjosti odseva iz njegovih oblikovanih, jakih in šibkih gest. Kar ni več dosegljivo našemu hotenju, čisto svitlemu stremljenju: naše notranje bistvo, naša notranjost lahko raste ali usiha, uspeva ali se izprija, drži ali se odpoveduje; se omehkuži, otopi, se zapira ali postaja brezčutna; a je pa tudi sveža, trdna, ravna, jasna, urna; se zbira in raste, se vzpenja in brusi, zori in je močna, živa do zadnjega utripa svoje notranjosti: vse to čutimo, vidimo, slutimo v telesu, ki raste pred nami v razgibanosti plesa.

Notranjost človeška je lahko podana tudi drugje: v portretu, katerikoli sliki, glasbi. A zakaj čutimo prav pri plesu, da se notranjost najprimerneje izraža?

V vsaki gesti je duša v prostoru, duševna razgibanost se prenese neposredno v telesno. Kretnja ni le premikanje telesa, temveč izraz duševnosti. Že v trenutku, ko jo zagledamo, vemo, da je njeno bistvo, da nosi in razodeva dušo. In z gesto se polasti človek gotovega dela prostora in si ga duhovno prilasti. Primerno notranjosti mora biti gibanje telesa, primeren mora biti njegov odnošaj

do prostora, tempo, širokost in oblikovitost njegovih gest. Zlasti v odnošaju do prostora se zelo čisto odraža naša notranjost, vsa njena ritmika, impulzivnost in ljubkost. Kakšno je naše vsakdanje kretanje v prostoru, — če nam prostor ni nič novega, če nam je tako rekoč razširjeno telo, — tako postane tudi v plesu, sploh v vsaki naši gesti.

V nas živi namreč ideja o harmoniji duše in telesa, o soglasju med dušo in izrazom, in srečni smo, če vidimo lepo dušo v popolnem izrazu, če vpodablja sama sebe v primerni formi plesa. Kaj nam pomeni ta harmonija, nam postane očitno, če se nekoliko poglobimo v osnovno stran duše in v izrazne meje, ki so določene vsaki kretnji.

Osnovna vsebina naše duše je, da ne moremo nikoli do dna samega sebe, ker dno ni trdno, ampak je vedno nova možnost. Duša ni samo oblikovana bitnost, je poleg tega in obenem še vir, izhodišče vsega doživljanja, možnost za postanek novih oblik, novih utripov. Zunanja narava je določena; če smo prodrli do njenih skrivnosti, leže pred nami. A drugačna je duša; nikoli ni izčrpana v tem, kar smo doživeli, kar je za nami, vedno prehaja v novo obliko, iz nedosegljivega, neizmerneга pravira, iz notranjosti stopajo v zavest nove oblike naše bitnosti in izginjajo kot pravi stvori noči. Duša je dvoumna, njene skrivnosti se odtegujejo naši roki, ki sega po njih.

Zato pa leži v naši duši dvojno teženje: hoče se razkriti in zopet skriti. Če nas tuj pogled zadene, smo prizadeti, in v vsej svoji notranjosti se brani duša, da bi je ne zadeli, ne videli; a prav tako si želi, da bi jo videli, da bi se oblikovala, da bi dobila določeno vsebino.

A lepa duša v lepem telesu, nihajočem v ritmu plesa, najde srednjo pot: brez lastne bolesti se izraža, vsako njeno gibanje in valovanje nosi v sebi kot težak simbol vso, celo osebnost.

Pa še od druge strani je ples umetnika-umetnice izvzet od zakonitosti navadnega, povprečnega življenja, od tega, kar se dogaja v nas dnevno.

Človek živi dvojno eksistenco: kot duša in telo. Pač je telo izraz duše, v toliko je ne prikriva, temveč izraža to, kar je nevidnega v obrazu, noši, figuri in gesti; a kar izraža, je povečini to, kar je v nas podzavestnega, izraža naš osnovni značaj, ki mu ne moremo uiti. Naše telo podaja navadno shemo, poenostavljeno sliko, grob obris, nekaj, kar se ne dá narisati in izčrpati. Kar je v nas vedno enako, se izraža, ne to, kar leži v globini, kar pretresa našo notranjost do dna. In tako se nam godi prav obratno kot si želimo: česar nočemo, to leži v naših gestah, kar bi pa radi izrazili, tega ne moremo; smešimo se. Telo nam je le nepopolno izrazno sredstvo. A v nas snuje in utripa hrepenenje, iskanje lepote izraza, ki je premagala to oviro; in kar nam je v malem dosegljivo, to uresničuje srečna umetniška narava v plesu.

Pa še tretja točka je, radi katere cenimo popolnost izraza. Umetnikova duša je čudežno nadarjena, da njeni gibi in izrazi ne postanejo smešni. Kajti splošno velja, da postane duša v trenutku, ko stopa v obliko, v zunanost, ko se izraža, enostranska; izgubila je na teži in bogatosti. In vendar hoče biti vsaka gesta več, kot je faktično, hoče biti popoln izraz notranjosti. A tako pa obstoja zanjo nevarnost, da postane gola, prazna gesta, ki hoče več biti, kot nosi za sabo. In zato postaja — smešna. — Ples pa, kolikor je popolna umetnina, premaga ta antagonizem, to protislovje. Umetnik je šel preko te tragike, je srečno uravnovešen, v plesu prinaša take gibe in geste, da začutimo notranjo harmonijo med telesom in dušo, pa naj izraža, upodablja in prinaša karkoli od svoje notranjosti. Ples mu je odsev one notranje forme, onih tvornih sil in sokov, ki določajo rast duše. Za to notranjo rast, za rast umetniške duše živi in sanja vse svoje umetniške sanje; za to rast porablja vse na zunaj prodirajoče in pronicaajoče energije svojega umetniškega ustvarjanja in oblikovanja. V žarišču vsega mu je, da se duša — kot v romantiki — v molčečem gibanju dviga k

najvišjemu: da postane telo živ, resničen in čist izraz — simbol celotne njegove umetniške bitnosti. Žareče se je nabralo v tihoti hrepenenje po izrazu. Kar je bilo dolgo zadržanega, teži za svetlobo, postane umetnina, ter postane vsem doživlajočim kos njihove bitnosti.

Ta naša bitnost je zelo različna, vsebuje najrazličnejše strani in motive, razpoloženja in doživljanja; a ples more izraziti vse; čudotvorno jih prenaša v zunanji svet. Naj sledi nekaj motivov, razpoloženj, vzetih iz Chopina, v katerih je našlo razgibano življenje duše svoj nepojmljiv izraz. Zaenkrat vzemimo popolno skladnost med glasbo in plesom. O nadaljnjem njihovem razmerju bomo spodaj govorili.

So trenutki, ko zazre človek v svojo notranjost kot v grozen prepad, kjer ni več zvezde, ki bi pričala, da se vzpenja za sivo odejo oblakov še božje zvezdnato nebo, — ko prihaja smrt v dušo. Kako tava duša, utrujena in izmučena, kako ji hira življenjska sapa v tegobi obdajajočega jo ozračja.

In vse sanje duše so položene v izraz. Duša, bolestipolna, si želi po večeru in blaženosti noči, razsvetljeni po blesku zvezde in zagrnjeni v sveto molčanje. Čudež teme in mraka, sreča izzvenevanja jo napolnjuje, ko tone solnce in prihaja živa očarujoča igra barv na horizontu in prinaša duši pozabljenje, srečo in od lepote solzeče se oči. — Teženje za umiritvijo, za božjim mirom, za čudežno postavo in dihom lepega telesa in njegove kipeče in vzreče melodije, se vzbuja v nas ob razpoloženju jeseni, ko drevje zadnjič, preden ga zima zje do golega, blesti v pestrih barvah in ko gre že sapa ovenujoče prirode preko poljan in oznanja bližino smrti. A tok čudovite melodije, poln cvetja iz dežele sanj, nas omamlja in osreča.

In pot glasbe in nihanja telesa nas zanaša v svet sanj, ki napolnjuje dušo, odtegujočo se viharnim silam življenja; s sladkobnim zvenenjem izgine duša, odrešena od mučenja, iz sveta zunanosti, — zagonetke zunanjega sveta so izbrišane in duša se spušča v svetišče božanstva. Iz našega izčiščujočega se srca kipijo, rastejo, prodirajo mogočni zvoki, oznanjajoč odrešenje, in se zopet izgubljajo v sladkih, šepetajočih tonih, izčiščujoč in odrešujoč dušo. Od gibov telesa je ostalo malo, morda samo gesta roke in sklonjenost telesa ali kaj sličnega.

In zopet drugič: Ni lepega, v solnčnem žarenju, miru in veselju vzrastlega doživljanja, ki bi se ne moglo izraziti v plesu in glasbi. Melodija in ritem plesa segata v rajski svet, sta kot plamen, ki udarja v sinje mirno nebo, — izraz solnčne sreče. Duši je, kot da bi poslušala pod čistim nebom iz modre daljine zvoneče zvoke in iskala njihovo skrivnostno harmonijo. Solnce se nagiba, večerni glasovi šušljajo v listju, horizont izžareva od ločeče se svetlobe. Duša je nagnjena k veselju, in pred nami zadiha telo, valujoče v linijah plesa, vezano v ritem, težko-sanjavi, otožno-srečni. Z nepoznano silo postanejo tu očitne tajnosti duše. Vsa njena vsebina z vsem svojim ognjevitim tempom, z vsemi svojimi razpoloženji, strastmi in upanji se nam razodeva; in če je duša od utrujenosti klonila v joku ali večno trpela ob skeleči rani — vse najde svojo pot v lepoti krožečega — utripajočega telesa, v plesu.

Pa zopet tretjič: Zdi se nam, da smo oproščeni, da smo se otresli sveta teže, in kot list v igrajočem se vetru uživamo igro, sunke, v katere nas spravljajo sile okrog nas, kot škrlanček se vzpenjamo v svetlobo in solnce polja, ali kot metuljček, ki se zapira in odpira, se dviga in vztrepetava ter razprostira čudežne svoje barvne pasove. Pred njim se odpira svetlobno nebo, raste čudežno, kot solnčno življenje, polno lahkote. V takem ritmu je našlo življenje svoj najčistejši izraz. Lahkota in prožnost plesa, sledečega muziki melodij, nam zadošča, ustalja našo dušo. Svet plesa je svet življenja, zavitega v lepoto, harmonijo; svet plesa je svet, ki je prežet od blagoglasja; ta umetnost je vzcvetela iz tal duše, izločila je vse, kar je bilo protivnega, razdrapanega, neenotnega, ter prinaša hvaležno

sprejemljivi duši življenja, ožarjenega po jakem solncu in prežetega od sveže morske sape, polnega čuvstva, jakosti in moči, in teženja duše po prostosti in svetlobi odprtega neba.

V telesnosti se zrcali duševno stanje in razpoloženje: ljubkost in spoštljivost duše, njen čut za lepoto, strast, nemir. Poleg tega statičnega izraza treba ločiti še dinamični: smeh in jok, jeza in ljubezen, sploh vse težnje in strem-ljenja prihajajo in ginejo, se jačijo, sprožijo in raztrgajo. A v vsakem slučaju prehaja duša neposredno v ravnanje telesa, vsaka njena stran se sama razteza in proži v izraz, v gibanju telesa zasine pomen, ne da bi bili v stanu označiti ga, ne da bi mogli povedati, kje, v kateri liniji, v katerem gibu. Razlika je med tem neposrednim prodiranjem duše in pa slučajem, ko mislimo na duševnost, ko jo polagamo kot pomen v svoje besede in geste. V enem slučaju je v telesu duša neposredno, v drugem pa rabi duša telo za sredstvo za dosego in označbo zmisla: v smotrno-naperjenih gibih in dejanjih.

Eno vprašanje je ostalo še odprto. Gibanje plesa se razvija pred nami, gibanju sledimo, sodoživljamo ga, a očitno se skoro zdi, da so vse te figure nemogoče brez glasbe. Zdi se, da morajo biti toni razporejeni v igro, da morajo biti razgibani, da se njihove linije morajo med seboj prepletati, in človeško telo, občutljivo, doživljajoče, se začne prilagodovati zmislu, ki ga sliši, in ga začne prenašati na zunaj. Oblika razgibanosti tonov postaja merodajna in usmerjajoča za razgibanost telesa, do njegove zadnje geste: in tu nastane ono globoko vprašanje: Kako je mogoče, da predmetni odnosaj, forma in zaporedje tonov, tako usodno, močno, osvajajoče vpliva na zadržanje in gibanje telesa, da se nam zdi, da sega do dna naše duše, da jo razburja do jedra njene bitnosti, da jo oblikuje v plastično-dinamično valovanje plesa. V tonih, v melodiji, v glasbi sploh mora ležati nekaj, česar n. pr. barve in linije nimajo, kar pa razlaga označeno deistvo.

V gibanju tonov še ni zadostnega razloga, takt sam še ne zadostuje, ritem tudi ne. Čiste figure, kot smo jih označili začetkoma, nahajamo tudi v okviru slikarstva; a forma sama ne zadostuje, časovna zaporednost in razvrstitev tudi ne. Ostane samo še vsebina, materija muzike, to kar vsebuje ton v svoji naravi in strukturi. Ta mora biti razlog, da se glasba in ples tako čudovito krijeta.

Toni imajo v primeru z barvami in jakostjo svetlobe čisto svojevrstno naravo. Toni naraščajo, se širijo v prostoru. Ko se ton jači in ko pojema, zveni po prostoru, se širi, razteza in zopet krči. Ko traja, napolnjuje prostor; ta prostor čutimo, doživljamo; dan nam je v svoji idealnosti, vertikalni in horizontalni smeri, harmoniji in oblikovitosti. In vsakemu tonu odgovarjajo v našem telesu gotove lege, gotovi impulzi, gotove, določene višine; nihanje in valovanje v našem telesu se začne prilagajati smeri in gibanju tonov; zdi se nam, kot da nas ton zanaša, da plavamo v njem. Telo je izlito v tok tonov, v njihovo voluminoznost, oblikovano polnost. Ton in telo, glas in gesta si nekako odgovarjata, krijeta se. Telesno zadržanje se ujema z zvoki in zvočnimi zvezami; telesna lega je določena po polnosti, prostornosti in legi tonov.

Ni treba, da glasba prinaša »pomene«, zmiselne zveze; glasba s svojo vsebino pušča še vse odprto; igra gest se razvija na podlagi slišanih tonov; na podlagi resonanse se pojavi v nas valovanje telesa, posnemajoč valovanje tonov. In ko jim sledimo, ko gremo za njihovo igro, se začno vzbuhati v nas zmiselne niti, začne govoriti duša, kot jo poznamo tudi sicer v vsakdanjem življenju, v našem mišljenju, čutenju in dejanju. Vsi ti izrazi, prenosí duševnosti, vse te naše geste, vsa naša mimika je konvencionalna, površna, tiče se naše samoljubnosti, a tiče se tudi takih impulzov, razgibanj, ki zadevajo našo globino, našo usodno notranjost — odgovarjajoč pač temu, kar živi in snuje v nas.

Če gledamo ples in glasbo od te strani, postane tudi lahka odločitev glede »absolutnega« plesa, plesa brez spremljanja glasbe. Priznati treba, da je mogoč tak ples; in veliki sodobni poskusi pričajo o njegovi uspešnosti. A prav tako jasno je, da spadata glasba in telesni izraz po globoki sorodnosti skupaj, da torej v tem pogledu more učinkovati ples neprimerno jačje, če se naslanja na glasbo.

Fizično telo, ki pomeni plesalcu popolno izrazno sredstvo, tvori neločljivo celoto. A kljub temu sta vlogi zgornjega in spodnjega dela telesa povsem različni. Noge so določene za to, da nosijo, posredujejo odnos telesa do tal, do zemlje; njihovo gibanje, njihovi gibi ne morejo podati drugega kot trdne, vidne forme. Obrati in raztezi, zvijanja in skrivljanja so lahko poljubno različni, a misliti si jih ne moremo brez tal. Nikoli torej ne morejo podati valovanja popolne sproščenosti ali pa utripanja v brezskrajnosti zgublajočega se ritma. Fizične teže noge ne morejo zanikati in izločiti; to more storiti le zgornji del telesa. Odtod more izhajati vsa lahkota, vsako vzvalovanje; roke so predvsem posredovalke duševnosti, niso navezane na nič določenega, danega. Ko jim sledimo, ko gremo za njigovo igro, začutimo v sebi impulze in gibanja, utripanja in zastajanja, ki težijo za neskončnostjo; telo stopa v stik z duhovnim svetom. Lahko pa objemljejo zunanje pojave, si jih lastijo in potegnejo vase, ter združijo v popoln izraz. Noge pa ohranjajo stik z realno podlago in njeno obteženostjo. Gibi rok prihajajo do naših čutov kakor tudi gibi spodnjega telesa; a zahtevajo tako rekoč tihega vmišljanja, pogleda, ki prodira v neskončnost in s tem, s to svojo čistostjo in mirnostjo razkriva, da je prizadet in razburjen. Često pa zahtevajo gibi celotnega človeka, celó njegovo dihanje in njegov zavesten korak. Iz gibanj govori taka kultura in nasičenost čutov, da nas majhna gesta razgiblje do srede našega bistva. A jasno je, da morata biti spodnji in zgornji del telesa v harmoniji, da morata biti oblikovana od celote v celoto; kar je v plesu združenega: materialna odvisnost in navezanost, duhovna vsebina in to, kar je najosebnejšega, najbistvenejšega v nas, — vse to se mora urediti, uravnovesiti v harmoničnih linijah in figurah, odgovarjajoč temu, kar smo hoteli položiti vanje. —

To so možnosti plesa — umetnosti; to so zadnje in končne možnosti, krajni zahtevki. Mirno se da trditi, da je ples s svojim ritmom, s svojim bistvom izraz naše do dna prodirajoče duševnosti, da iz svojega globokega oblikovanja more tvoriti en temelj in eno pot do obnovenja duhovnega življenja, do izčiščene kulture. Duša naj živi globoko svoje življenje, telo pa naj postane njen čist, prerojen, izjasnjen, od svetlobe prežet organ.

S tem, da so izkazane te možnosti, še zdavnaj ni rečeno, da so že povsod dosežene. Ravno za ples velja, da zahteva notranje resničnosti, krajnega zatajevanja samega sebe in neomajljivo vero v dane možnosti. Plesalec je v največji nevarnosti, da ne podaja čiste in pristne lepote. Njegovo telo ne pozna indiferentnih plasti, ne more prikriti notranje praznote. Če je kaj boleznega, nizkotnega, prevzetega, narejenega v njem, se brezobzirno razodene. Zato visi vse na njegovem bistvu.

Končno še besedo o naših modernih družabnih in ljudskih plesih. Kot bi bilo na prvi videz smešno, če bi jih merili s predstoječim merilom in kakor veljajo v obilni meri vsi očitki, ki jih dan za dnem ponavljamo — a prav tako velja, da je treba tudi zanje poglobljenega in izčiščenega razumevanja. Kajti brezdvomno žive tudi za njimi iste težnje, iste želje, ista doživljanja, isto veselje, ista sreča, isto življenjsko razpoloženje in čuvstvo. Zakopani so pogosto v robotost, priprostost, erotiko — a vsaj podzavestno tli v njih isti ogenj, tiče za njimi isti usodni nihaji človeškega življenja, čeprav v manjši množini.

Peter Lippert S. J.
Gospod, Bog . . .

— — — Hrepenim, da bi videl Tvoje zmagoslavje; blésti se nad vsemi nebesi in zemljami in v meni gôri kakor pekoča žeja: Čast Bogu na višavi! Pa glej, ta žeja mi hoče sežgati srce, tako strašno je vedno znova razočarana. Kje je Tvoja čast, Ti Najvišji? Kje je čutiti Tvojo previdnost, Tvojo modrost, Tvojo ljubezen? Ravno tedaj, ko bi morala udariti Tvoja previdnost kakor blisk, da štíti nedolžnost, da reši pravico, da pobije krivico, da tolaži zaupanje, da pomaga zupuščenosti, ravno tedaj ne prideš, in že vnaprej moramo pričakovati: kadar najnujneje kličemo vidno božjo pomoč, tedaj Bog molči na najstrašnejši način. Pravijo, da nosiš slučaj v svoji roki; toda ta roka mora biti že res velika in prostorna, kajti ta slučaj se more razpasti v vsej svoji objesti in delati svoje skoke, ki so večkrat smešni in kruti obenem, po mili volji. Vrže nas kvišku in trešči nizdol in stre; igra se z nami kakor jesenski veter z velim listjem v svoji razuzdanosti. Toda to velo listje nima srca, mi pa — —! Hoteli bi čutiti enkrat tudi toploto in moč Tvoje roke.

In Tvoja svetost, ali ni prav tako čudna? Ti obsojaš greh in nam ukazuješ biti dobri s strašnimi besedami med bliskom in gromom. Toda kje je greh, ki ga v resnici sovražiš? Ako se hočemo enkrat v sveti jezi vreči na greh, nam to smehljaje zabrani Tvoj sel, angel iz Tvojih nebes. Kar se nam zdi greh, se nam vedno znova razkrije kot velika svetovna moč, kot razvojni princip, kot življenje in napredek. Ti obsojaš greh in ga vendar rabiš. Kaj bi bilo s Tvojo cerkvijo brez divjih, smelih krivo-vercev? In posamezna duša! Zakaj ji je šele po grehu spoznanje in razumevajoča širina in čista ponižnost? Da, celo kruti Huni, gospodje, bič ljudstev, ki se nam zde kakor utelešeni greh, ki ne nosijo v sebi nobene sledi usmiljenja več — ravno nje si vedno in vedno znova rabil, si jih naravnost nežno nosil v svoji roki; to so bili Tvoji najuspešnejši služabniki. Morda potrebuješ tudi vživalce, oderuhe in goljufe, ki sedaj izkoriščajo moje ljudstvo in ubogim izpijajo kri? Ti jih obsojaš in rabiš, Ti jih zaničuješ in kličeš. O Gospod, kdo Te more razumeti? Ti si vedno drugačen, nego mi mislimo, da drugačen, nego mi sploh misliti moremo. Kajti s čim večjo vnemo lezemo s svojimi mislimi za Teboj, s tem večjo brzino letiš skozi vse možnosti. Vedno znova nam uhajaš skozi mrežo naših misli in naj bi bile še tako tenke. O velik si v svoji neprijemljivosti, opolznejši si nego vsaka ribica, gibkejši nego vsaka kača.

Resnično, eno se Ti je posrečilo, Tebi, Bog, eno: pokazal si nam, da si nad vse velik in daljen; da nisi nič od tega, kar od Tebe izhaja; da je vse pomanjkljivost, tema in nič, kar nisi Ti sam; da je vse peklo razen Tebe in če bi tudi stanoval sredi njega; da moreš le ti sam biti

nebo, to se pravi resnica, sreča in življenje. Da, posreči se Ti, da pokažeš, kaj nisi. Odtod Tvoj molk, ako vprašamo po Tebi samem, Tvoja strašna igra-skrivalnica pred plahim iskanjem naših stopicajočih otroških korakov. Celo najvišji višek izven božje modrosti je še abotnost; zato se varuješ, da bi šel v našo modrost, kajti postala bi preozka rakev Tvoje neskončnosti.

Da, Gospod, sedaj slutim, zakaj si ustvaril mene in ves ta svet: Razodeti si hotel, kaj se pravi biti Ne-Bog. Saj to pomenja nič, grozo, praznoto, muko, pogubljenje. O Bog, ti Strašni, ti Sladki, ti Prelestni, ti Grozoviti, posrečilo se Ti je razodeti, kaj je zunaj Tebe in sploh mogoče: Ne, ki stoji Tebi nasproti, dalja, v kateri si sam pri sebi, vrzel, ki zija zunaj Tebe, smrt, ki Te zagrinja in zaziduje, in vsak korak, s katerim bi Te hoteli prekoračiti; bi moral zadeti na pokopališke zidove in večno brezupne nagrobnike.

Mi pa, kako naj prenesemo, da nismo Ti? In ker nas neskončnost loči od Tebe, smo izkoreninjeni, smo odtrgani od nas samih, smo vrženi iz nas samih, črtimo in sovražimo sami sebe. In če bi hoteli poizkusiti, da bi bili mi sami, da bi bili nekaj posebnega in lastnega, bi bil prepad v nas le tem večji. Resnično, v tem, ko se iščemo, izgubljamoli sami sebe, se sujemo proč sami od sebe. Ne smemo izpovedovati sami sebe; samo Ti smeš reči: Sem, ki sem. V nas pa je nezmisljenost postala resnica: Če pravimo: Sem, že nismo več. Če pa pravimo: Nič nisem, kako pride nič do glasu in pričevanja za resnico?

Tedaj padam pred Teboj na obličje in molčim. In niti ne vprašam več, če sem smel tako s Teboj govoriti. Saj niti ne morem govoriti s Teboj; prej bi mogel najdaljnjšo zvezdo na robu sveta pridobiti za svojega zaupnika nego Tebe, ti Veliki, ti Daljni! Menil sem, da sem ves ta čas govoril, a bil sem pravitako mutast kakor prazni nič. Menil sem govoriti in opažam šele zdaj, da si Ti sam govoril, da strašni jek Tvoje besede vse napolnjuje. Da, Ti sam moreš govoriti, tako kakor si sam. Tako se pogreza vse, ves jok mojega ljudstva in vsa bolečina sveta, vsi klici na pomoč moje duše in vsa groza Tvojega stvarstva — vse se pogreza pred tem Enim: Ti si, Ti, Bog!

Toda glej, prav v tem, ko dam veljati samo Tebi, me sprejmeš in varno skriješ, ko me straši Tvoja dalja, se dotikam zadnje notranjosti Tvojega srca; ko se pred Tvojo neskončnostjo zrušavam, padam naravnost v Tvoje razprostrte roke; ko se sam v sebe zaklepam kakor v grobnico, v katero na veke nihče več ne vstopi, me Ti napolniš; ko ni več iz mene glasu, kakor iz preplašenega otroka, postaneš Ti moj najbližji zaupnik in prijatelj, ki vpija vase vso mojo brezskončno neizgovorjeno zgovornost — o Ti, Bog! Da si — ta sreča me bo umorila s svojo sladkostjo, tako da potem niti ne živim; Ti pa živiš tudi v meni, o Bog, Ti!¹

¹ Incipit lamentatio, »Stimmen d. Zeit« 106. 3/4.

Gospod, Tvoj orel sem.
Ves stisnjen v skale svetà,
a z mlado silo ves iz njih rastoč,
da še peroti bi se izrvale
v prostost.

Veš, zemlja žgè
in v meni do neba gori:
peroti sem razpel
do Tebe, Vate. Tuji ogenj tli
še na perotih — dušo je objel
in žgè in žgè.

O, pot do Tebe je ognjena:
življenja polje in ljubezni vrè.
O, pot do Tebe v večnost je razpeta:
čim više sem, pa sem Ti vedno dlje.

Ne morem.
Bog — predaleč si, predaleč.
Utrujen tonem v svet, ki ves gori.

Gospod! Daj, orlu svojemu mladost razžgi!
daj, orlu svojemu mladost obnovi!
in v pot ognjeno svojo dlan razpni
in vanjo, vanjo, Dobri, me ulovi!

Na kamnu sredi vode, šumeče med čermi, ki so visele v zrak, pred velikim vhom v podzemlje, v skrivnostne pravljicne poti, je stala Libela. Razprostrti roki, valujoči kot peroti divjega goloba; čez sinje krilce razpuščeni mokri lasje; proti nebu uprt obraz, bel kot roža jezernica, obarvan z jutranjo zarjo, ki je imela izvire krož solnca, dvigajočega se iz vzhoda, in padala kot zlat pritok v temnozeleno povirje vodne plošče po neskončni strugi, segajoči od samega neba; veliko skalovje, poraščeno

z grmovi divjih šipkov — kot bele zvezde, prepojene rahlo s karminom, so se oprijemali skal; modrina na nebu, modrina v njenih očeh, zarja na nebu, zarja na njenih licih in ustnicah; moč skalovja, silna moč njene duše; globina podzemlja, globina njenega bistva; Libela in okolica eno in isto; Libela in njena okolica, otrok sveta, otrok božji, otrok moj, moja Libela, prelepo stvarjenje in moj Bog.

Majhno je življenje tistih, ki so v temi rojeni in v temah žive, prazno je bilo moje, ko sem iskal v močvirju. Saj je lepo solnce, zdravje, Bog in neskončnost.

»Zakaj ne prečuješ noči v dvorani vriskajoče godbe in plesa, zakaj se ne utapljaš v vinu, ki je polno življenja kot kri, zakaj ne praviš šaljk, da bi se smejali vso noč, zakaj ne hodiš z dekleti, ki so zavrgle oklepe tesnih form po mahu pomladnega Rožnika in se opajaš nad baržunom golih teles in po snežni belini zimskih luninih večerov, kjer bi bil ti in tvoja senca kot duh selenita, zakaj ne prepevaš več, zakaj si šel od nas, zakaj je mrtvo tvoje telo,« vprašujejo prijatelji.

Ni mrtvo moje telo. Lepo in polno zdravja je življenje v meni. Ustnice ne pojó ali duša vriska. Moja je Libela ljubljena, moje prelepo stvarstvo in Bog, ki ga ne poznate, čeprav ga slutite in ste seleniti še naprej.

Nisem mrtev, prijatelji! Pojem smrti mi je nepoznan, kajti en dan mi je vse življenje in vse življenje en dan. Svet mi ni pozornica in telo igravec. Oba sta meni eno in še nekaj je v tem, česar vi ne poznate, Libela, otrok moj.

Zavriskala je na sivi skali sredi vode. Duša je zatrepetala in roki sta se ji rodili v svilena krila enodnevnice. Dvignila se je in šinila nad vodami med ogromne kulise skalovja. V poletu je plesala v žaru zarje in iskala v vodah in po dnu pod seboj.

In ko je našla, se je utopila pod gladino. Srebrni porajajoči se mehurčki so kazali njeno pot. Dvignila se je nazaj. Na beli dlani srebrna školjka. Odprla je. Kamen čudotvorni na loputi, kamen, ki ustvarja luč in ubija temo.

Na brežini sem sedel in zavriskal. Kot meglica iz vode rojena je prišla k meni in se mi udala v naročje. Pil sem modrino njenih oči in zarjo ustnic, poljubil jo enkrat in stokrat in nato sva odšla v podzemlje.

Dvignila je školjko s kamnom čudotvornim. Bil je kot luč v luminijevi čaši in tema se je skrivala po oddaljenih kotih pred njim.

Prijatelji, gledal sem pokrajine, ki jih ne boste videli nikoli in če živite kot seleniti še sto let: silo, lepoto, kot reko tekoče življenje, delo tisočletij, travnike, ki so nosili večne kamenite cvetlice, rajsko jamo, nedostopno popisu in ljudem, orglje, ki so umolknile v večnosti in njihovo neslišno pesem.

Libeli je trepetalo telo. Po žilah ji je krožilo življenje in se združevalo z mojim in duša se ji je spojila skozi zenice z mojo. Oba naju je združil neslišen vrisk življenja.

»Pojdi,« je rekla, »šla bova nazaj in jim povedala o njim nepoznanem doživetju.«

»Nepotrebno,« sem odgovoril. Zvedel sem, da imajo iglo magnetnico, ki jim kaže vedno v isti črti. Skušali so jo premaknit nekateri, ali vrnila se je vedno nazaj. Zaman bi bil trud in nepotreben. Naj jo imajo iglo magnetnico! Vrnila se bova v svet in najin spomin bo prelep in vračala se bova nazaj k čudežni reki podzemlja, da se napijeva novega dneva življenja. Ne bo več noči. Vse nama bo dan in smrt nikjer.

Francè Vodnik
Iz moje mladosti

1. Rjavček.

Štiriletnega me je vsakdanji dogodek prebudil iz tihega pokoja otroških let. Moje mlado srce je tedaj prvikrat zakrvavelo. Moje sanje so postale žalostne. Bela golobička je povabila peruti, s sinjega neba, kjer je veslala v neskalsenem poletu, se je spustila, kakor ranjena; pričela je padati v neznano brezno. Kdaj te ulovim, o golobička mojega srca, kdaj se povrneš k meni, z oljkovo vejico miru v drobnem kljunčku? —

To so moji prvi spomini: gostilniška soba, prenapolnjena z gostim in težkim tobakovim dimom. Okrog miz sede lovci; enega med njimi z dolgo, že nekoliko belo brado se spominjam najbolj. Potem je moj spomin: polje in gozd in nebo... Vse to mi je v spominu zeleno, črno, sinje. Pod tem sinjim baldahinom plovejo kot drobni čolnički rdeči balončki, kakršne kupujejo otrokom še danes. Ušli so nam iz nevajenih otroških rok, ko smo se peljali na vozu, in so splavali proti visoki nebeški kupoli. Potem je še moj spomin rjavček, naš konj. Ta poslednji spomin je najgrenkejši. A najlepši je oni: polje in gozd in nebo...

Kdaj smo dobili rjavčka, ne vem. Morda smo ga imeli že dolgo. Ljubil sem ga, kot vse, kar sem videl. Morda sem ga ljubil zato tako silno, ker je bil naš, morda zato, ker so me včasih posadili nanj in sem ga smel »jezditi«.

Ne vem, kaj je nagnilo mojega očeta, da je prodal rjavčka. Bilo je hladno jesensko jutro, ko so ga privredli na dvorišče. Spominjam se dobro rjavčka in voza, ki je stal sredi dvorišča; ljudi, ki so bili poleg, se spominjam zelo nerazločno. Med vsemi temi neznanimi obrazi sem poznal le očeta in mater. Ali sem razumel besede, ki so jih govorili ali ne, tega se ne spominjam več. Vedel pa sem, da se godi nekaj nenavadnega. Razumel sem, da bodo ti tuji, neznaní ljudje vzeli našega rjavčka in ga odvedli s seboj. To pa je bilo zame strašno, nekaj podobnega, kakor če človeka obide čustvo, da bo zdaj »vsega konec«.

Stal sem ob strani in mrko zrl može, ki so se pogajali in so vodili rjavčka preko dvorišča. V tistem hipu se mi je zdel zelo lep in smilil se mi je, kot da tudi sam noče, da tako postopajo z njim. S sočutno ljubeznijo sem zrl nanj. Mislim, da je konj to čutil, zakaj ko so ga vodili mimo mene, se je tik pred menoj ustavil in je nagnil glavo proti meni, kakor da se mi nemo zahvaljuje. Jaz ne pozabim tistih oči nikoli, toliko ljubezni sem včasih celo pri ljudeh zaman iskal.

Strašno me je dušila bolečina v prsih in le siloma sem zadrževal ihtenje. Najrajši bi bil na glas zaklical možem, da ne smejo odpeljati rjavčka. Saj je vendarle naš, kako da oni tega ne razumejo! Bilo pa me je strah teh tujih obrazov, ki so se mi zdeli nenaravni še med smehom. Kot da si moram poiskati zavetja drugje, sem se umaknil, v duši obupan in razdvojen. Šel sem k Francki, naši služkinji.

Brez besed sem planil k nji; skril sem glavo v njen predpasnik in sem zajokal. Šele po dolgem notranjem borenju sem pričel klicati kakor za pomoč:

»Francka, oj, Francka!«

Ona ni razumela, kaj mi je. Vprašala me je, vendarle čisto vsakdanje in zdi se mi, da celo z nasmehom:

»Kaj pa je tako hudega, zakaj tako vekaš?«

Tedaj bi bil moral izreči besedo resnice. V meni se je odprlo brezno, ničesar nisem več razumel, kot da se pogrezam v temno globočino, sem zakrilil z rokami navzgor. Med ihtenjem, ki se je sunkoma trgalo iz mene, se je v meni vzdignilo strašno, strašno. Bruhnilo je iz mene:

»Naš fuks, oj, Francka, naš fuks! Našega fuksa bodo prodali!«

Spet sem pričel neutolažljivo ihteti. Z rokami sem krčevito grabil za njen predpasnik, obraz sem med solzami dvigal k nji. Iskal sem pomoči in tolažbe od nje. Ko pa je ona rekla, da to vendarle ni nič tako strašnega in da zato ne smem jokati, je nisem imel več rad. Ko pa mi je še obljubila, da bom »nekaj« dobil, če bom priden in ne bom več jokal, sem šel kar proč od nje. Bil sem prevaran v svojem zaupanju. V svojem mladem srcu sem takrat zaključil, da veliki ljudje »ne vedo nič«. Odslej so mi bili konji in ptički dražji od njih in z drevesi sem se pogovarjal rajši, kot pa z njimi.

Rjavčka nisem videl več, tuji možje so odšli z njim. Nisem se mogel več umiriti. Nikomur nisem več zaupal. Vsi so se mi zdeli kot tujci, kot tisti možje, ki so odvedli rjavčka. Vse se je spremenilo. Hiša je bila pusta in prazna, vse izbe so bile polne tesnobe. Zato sem šel ven, na vrt, a tudi vrt je bil ves drugačen, kot da tudi on ni več naš. In vendarle je bil to naš vrt! Šel sem dalje, po peščeni stezi, ki vodi narahlo navkreber, v gozd. Čudno sem bil sam in žalosten. Ko sem dospel na pobočje, kjer se pričenja drevje, sem se obrnil na vzhod, tako da se je videlo v dolino. Tam smo tolikokrat stali otroci, ko smo se vračali iz gozda in smo gledali »našo hišo« pod seboj, skrito napol med drevjem. Le rdeča streha se je videla razločno med vrhovi. Danes pa je nisem prepoznal. Sam od sebe mi je pogled ušel preko nje, daleč tja po dolini, čez travnike in njive,

čez vasi in gmajne, notri do obzorja. In nikjer ni našlo oko, kar je iskalo, nikjer ni ugledalo cilja, da bi se radostno spočilo. Začutil sem silno osamelost v duši in neznansko težko čuvstvo je stisnilo moje srce, da je zaječalo.

Legel sem na tla, na mehki mah in si zakril obraz z rokami. Šelest vetra, ki se je lovil med drevjem, se mi je zdel kakor daljni odmev žalostne pesmi mojega srca. Odmev, ki ga nihče ne čuje; tegobno odjekne nazaj v srce. Usmiljeni Bog pa ga je slišal, v moji zapuščenosti se je dobrotno sklonil k meni. Pristopil je angel tolažbe in mi je trudne veke zaprl v spanje. Nato me je prijel za roke in me vodil ob bregovih zlate reke v pravljico deželo sanj.

*

Od tedaj je v meni nepokoje. Od tedaj me budi pesem stražarjev, me kličejo ceste romarske. Mnogokdaj sem se že napotil, toda vselej sem se povrnil. Bilo me je strah tujine, neznanih cest in tujih ljudi. Ko sem se utrujen zgrudil na samotni cesti in sem zaman klical za pomoč in tolažbo, sem postal malodušen in sem pobegnil. Zdaj se napotim resnično. Dosti dolgo sem spal, dosti dolgo sem počival. Budi me pesem, kliče me cesta. Mislim, da je zadnji čas, da vzamem romarsko palico v roké.

2. Šest resnic.

Moja mladost je bila ranjena prezgodaj. Tako se je zgodilo, da sem postal zamišljen, še preden je obžaril moj obraz rožnati nasmeh prve pomladi otroških let. Ko sem pričel hoditi v šolo, so vedeli že vsi, da se nikoli ne smejem.

Moj svet je bil v sanjah. Sanje so bile moj najdražji in najzvestejši drug. Ljubil sem polje in gozd in nebo. Tam sem iskal utehe zgodnjemu nemiru otroškega srca.

Bil sem otrok otožen in zelo molčeč. Med igro, sredi glasnega smeha sem umolknil. Ko so drugi otroci dvigali hrup in vrišč in so čebljali venomer, sem se držal resno. Veliki ljudje so me zato hvalili in so rekli, da sem priden in moder. Stavili so me za zgled mojim vrstnikom. »Poglejte, kako je pa Francelj priden!« Meni je ob takih prilikah vselej šlo na jok.

Najrajši sem bil sam. Ure in ure sem včasih, ležeč v travi, strmел v nebo in spremljal sem s pogledom oblake, ki so pluli kakor galebi po sinjem nebeškem morju. Tja bi se dvignil še jaz, v višine, tja bi z njimi plul še jaz, v daljine. Za vsemi stvarmi, ki sem jih videl z očmi ali otipal z rokami, sem slutil še drug, neznan svet. V ta nevidni, a sluteni paradiz sem hrepenel z nemirom. Če je kočija švignila mimo naše hiše, sem zrl za njo, dokler ni izginila za ovinkom. Kam je izginila? Če je drobna lastavica zletela izpod naše strehe, že je šla misel ž njo, neskončno žalostna. Kam leti? Kakor da je drobna kaplja kanila iz mojega srca...

Otroci med igro nismo opazili, kdaj se je solnce približalo zapadnemu robu obzorja. Bili smo vse popoldne na vasi. Vesele malenkosti otroških

iger so še mene potegnile v začarani krog otroške brezskrbnosti, smeha in zdravja. Ko pa se je storil večer, sem postal žalosten. Zapustil sem družbo in se umaknil. Nihče me ni klical nazaj.

Kako tihe so bile te večerne ure! Pozneje se mi večeri nikoli niso zdeli tako lepi kakor v teh prvih letih. Samo enkrat še je v poznejših letih svet ravno tako prečudežno pel vame: v mojem devetnajstem letu, ko sem sanjal svoje najlepše sanje. Kako jih zdaj kličem nazaj, kadar je žalostna moja duša in tava v mraku, brez sanj, brez luči. Kako čudno je pel večer takrat! Vse je pelo: travice in črički; hrošči, ki so brneli nad mojo glavo; nebo, ki se je daljno svetilo v bledem večernem somraku. Najlepše od vsega pa je bila zarja. Včasih sem imel oči vse mokre od solzâ, ko sem s pogledom utonil v to čudežno morje barv in luči. Kot da bi angeli božji razgrinjali rožne tančice, se mi je zdelo. Še danes mislim, da je najlepše to dvoje: zarja, ki se za solncem ugaslim smehlja trudni zemlji; in pa solze zapuščenega človeka, prelite zaradi lepote.

Včasih se je zgodilo nekaj čudnega z menoj. Ko sem prisluškoval tej pesmi prirode, je naenkrat zakrvavelo moje srce, kakor ranjeno. Tako mi je bilo, da bi na glas zajokal: nisem mogel tja, v ta rožnati paradiž nerazumljivega življenja. Tukaj, v svetu, ni bilo zavetja nikjer, nikjer tolažbe: ljudje so mi bili bolj tuji od dneva do dneva.

Blodil sem preko polja, preko zelenih travnikov. Pod rožnatim lokom večerne zarje so snivali temni gozdovi, hraneč v sebi skrivnosti pravljič. Moje otroško srce je bilo žalostno do solz in izmučeno do smrti.

Tedaj sem se naenkrat spomnil svoje matere. Kakor svetla sanja je vstala nad brezni mojih tavanj. K nji me je poklicalo z neznano silo. Napotil sem se domov.

Ko sem odprl vrata, je stala moja mati v veži in je kurila za večerjo. Ko me je ugledala, je vprašala:

»Kje si bil? Nikoli te ni doma, samo potepaš se. Ali si se že kaj učil?«

Besede so bile vsakdanje, skoraj trde, toda izgovorila jih je mehko in dobrotno. Tako ni nikoli nihče govoril, le mati. Ljubila me je, mislim, da med vsemi otroki najbolj. Ko sem bil šele nekaj mesecev star, me je bolnega tri tedne držala na rokah, na mehki blazini, da je tako lajšala moje bolečine in tešila moj jok.

Jaz pa sem pristopil k nji, z roko sem prijel za njen predpasnik in sem rekel samo:

»Mama!«

Ko pa sem to rekel, sem zajokal. Mati ni vprašala, zakaj jočem; kajti mati nikoli ne vpraša, zakaj. »Mati daleč vidi,« mi je rekla moja mati pozneje nekoč, ko je bilo hudó, hudó bolno moje srce. Sklonila se je, vzela je mojo glavo med svoje dlani in mi je pogledala v oči, brez besed. Jaz pa sem zaprosil: »Mama, dajva, učiva se!«

Takrat sem se učil za prvo sveto obhajilo. Kadar sem se učil, je morala biti vselej mati poleg. Sam sem se težko učil in sem zmerom

jokal. Ko je prišla mati, mi je srce postalo lahko in sem se naučil brez truda, kakor da mi mati pripoveduje pravljice.

Sedla sva na drva poleg ognjišča, mati moja in jaz. Mati me je učila:

1. da je Bog;
2. da je Bog pravičen sodnik, ki dobro plačuje in hudo kaznuje;
3. da so tri božje osebe: Oče, Sin in Sveti Duh;
4. da se je Bog Sin, druga božja oseba, učlovečil, da bi nas s svojo smrtjo na križu odrešil in večno zveličal;
5. da je človeška duša neumrjoča;
6. da je milost božja k zveličanju potrebna.

Tako me je moja mati učila šest resnic krščanske vere. Zdaj vem, da je to prva in poslednja resnica življenja.

Ko je mati utihnila, nisem izpregovoril. Sedel sem z glavo naslonjeno na njene rame, njena roka je božala moje lasé. Moji mladi duši so se bližale neskončne dalje, odpirala so se vrata v skrivnosti, umljive le srcu, razumu ne. Bilo je pokojno in tiho v meni; prešel je ves nemir in izginitil je strah, odkar je bila mati z menoj. Bilo je čisto tiho, le ogenj v peči je narahlo prasketal.

Bil je večer, bil je mrak. Svetle zvezde so se z nebeških daljin nasmehnile vanj; vse je tonilo v skrivnost. Noč je prihajala tiho čez mehke stezice, ki jih je v mrak večera lahno risala svetla mesečina. Mati moja in jaz sva sedela ob odprtih durih, molčala sva obadva. Tedaj mi je natenkrat, ko sem pokleknil ob nji in svoj obraz skril v njenem naročju, v duši zapelo prečudno mehko, lepo in svetlo. To je bila pesem materina. Ko sem dvignil obraz, sem se srečal z njenimi očmi. Nasmehnila se je, nasmehnil sem se tudi jaz. V tem smehljaju je bila melodija njene pesmi. Jaz sem ji kakor v sanjah prisluškoval, ko je lila vame brez konca, ta pesem prelepa iz njenega srca.

Jože Pogačnik
Marijin plašč

Koliko misli Te je že iskalo,
Marija!
Koliko se hrepenenj je pred Tabo izplalo,
Marija! —
A konca ni . . .
Kolikokrat smo molili:
Marija, usmili se nas!
Kolikokrat smo le eno prosili:
Marija, pokaži svoj pravi obraz! —
Ali, čudo prečudno, umeti mogoče Te ni!

Obraz Tvoj kot solnce poletnih poldnevov žari,
Tvoj beli obraz! In nad njim Salomonova krona blešči:
V obraz Tvoj le angeli zro,
O Marija — človeški pogledi ga ne preneso . . .

Pa vendar v nas žalosti ni, o Marija:
Mi vidimo, Mati, Tvoj zvezdnati plašč. —

Tiho visi od prestola nebeškega,
žametno sega poslednjemu srcu do dna
z zvezdami — kot zemljo nebo — vsako dušo obda.
Nad slehernim srcem človeškim se boči
in v vodah njegovih odsev toplih zvezd se razloči,
ko milostipolno čez srca površje ležé:
Kak dobra si, Mati, in kak Tvoje zvezde dišé,
Prelepa!

Tvoj plašč je vse širji ko nočno nebo
in vse bogateje pod njim je kot je pod poletno nočjo —
Kaj moreš hoditi-li, ne da se zvezde v očeh ti ujemó?
Pod plaščem skrivnostnim po svojem nas srcu oblikuješ,
Marija, in zvezdo za zvezdo nam v duše uboge ukuješ,
Prelepa!

Naj noč bo temná in naj daleč za hipec bo Bog:
bedečemu zvezdice Tvoje sijo in mu kažejo pot,
tak dolgo, da izide mu solnce mladó
in s solncem se vrne Gospod.

Tvoj plašč je svetál, o Marija, kot svetle noči so spomladi,
v svetlobi njegovi iz src nam poganjajo nageljni mladi,
vse rože pod tvojimi toplimi žarki ženó.
Skrivnostim se čudimo čudnim, doklêr se oči ne odpro:
Ah, tiho je mimo šla Mati Marija,
Mati vseh src in njihovih rasti.

Pa včasí se tudi zgodi,
da uprejo se levi v prs naših levnjakih priklenjeni
(— v duhu za hlapce pokorne namenjeni —);
s kuštravo meglo obzorja zagrne njih dih —
in Tvojega plašča, Marija, ne vidimo več,
še misel poslednja na zvezdice Tvoje zamrè
in upanja stolp se — kot roža v jeseni — ospè.
Do smrti je žalostno srce in jezik je tih —

Takrat se Tvoj solnčni obraz spet k nam skloni
— ko materno lice k otroku —, ob našo se žalost nasloni:
Vemò, da zadel je ob nas
s Salomonovo krono okronani obraz,
Tvoj, Marija — — —

In vse se zjasni.

Tiho spet dvignemo se. — A obraza več ni.
Le svetleje nad našimi glavami sije
plašč zvezdnati Matere naše, Marije.
In v dnu naših solznih oči
se venec zlat Materinih zvezd zablešči:

Takrat do dna duš smo podobni Mariji,
sinovi in hčere,
in v vseh skrite zvezde gorijo Mariji...

In vi maloverni, ki up ste zgubili v naš rod,
odprite — za hipec vsaj — v naše skrivnosti oči
in potlej molite za nami:
O, dokler nad našimi srci plašč Matere naše visi
in dokler nad našimi dušami njeno nebo še gori,
tak dolgo še verjemo udani,
verjemo v tebe, naš rod!

Izpoved

V letošnjem »Križu na gori« je bil na strani 32 zapisan naslednji stavek:
»Pravili so mi, da prirejajo Lahi vojaške manevre ob meji — to sem čul tudi
v Trenti — pravili pa tudi, da se naših vojakov zelo boje. Le naj se jih, saj
jih bodo tudi čutili!«, stavek, ki je v popolnem protislovju s celotnim hote-
njem in smerjo »Križa na gori«. Pri čitanju rokopisov ga je urednik po ne-
sreči prezrl in je tako prišel v list, zato čuti dolžnost pred seboj in pokretom,
da se izpove in stavek prekliče. Pod nikakršnim drugim pritiskom kot pod
pritiskom lastne vesti in ljubezni, ki je svobodna in radostna nujnost. Kljub
temu, da je stavek le lahkomišljeno prevzeta prazna forma brez zavestne,
odgovorne afirmacije njene polne vsebine. Kljub temu, da je stavek — ne
kakor je zapisan, temveč kakor je občuten — le tipična kretnja vsakdanje
naivne patriotske samozavesti in grožnje... je v njem vendarle sled pod-
zavestnega ostanka materialističnega življenjskega nazora, katerega zadnji
madež moramo izmiti v sebi, da bomo resnično prerojeni!

K pravemu razumevanju „trgovskega duha“

I. Nekaj velikega je ljubezen; vendar se stopnjuje. Najviše stoji nevesta. Ljubijo namreč tudi sinovi, pa mislijo na dediščino: ko se boje, da bi je kako ne izgubili, se onega, od katerega dediščino pričakujejo, bolj boje in ga manj ljubijo.

Sumljiva mi je ljubezen, ki se zdi, da jo podpira upanje na kaj drugega. Slaba je, če izgine ali se zmanjša, kadar ji slučajno odtegneš upanje. Nečista je, če še kaj drugega želi. Čista ljubezen ni trgovska.¹

II. Boga ne ljubimo brez plačila, dasi ga moramo ljubiti brez ozira na plačilo. Prava ljubezen namreč ne more biti prazna, pa vendar ni trgovska; saj ne išče svojega (1. Kor. 13., 5.). Občutje je, ne pogodba.²

III. Taki pa se imenujejo trgovci, ki dadó v sedanjem življenju revnim časne dobrine, da bi prejeli v prihodnjem od njih večne dobrine, ki jih ne zaslužijo drugače nego po njih.³

¹ S. Bernardus, P. L. 183. Serm. in Cant. 83., 1183.

² S. Bernardus, P. L. 183. Lib. de dilig. Deo, cap. 7.

³ S. Bernardus, P. L. 183. Serm. de diversis 99., 726.

